

"חוקים להורותם"
זמן ההדלקה ושיעורה

לב שומע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל ישב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת מקץ - הנוכה

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ד' ..... 'אשרי הגבר אשר שָׁם ה' מבטחו' - זה יוסף

☆ השתדלות לפי מדרגת הביטחון ☆ יוסף הצדיק אמר 'זכרתי והזכרתני' - מגודל ענוותנותו ☆ תכלית השתדלות - לגרום שיהיה לבו של אדם שקט ובטוח בה' ☆ צריך האדם לעסוק בדרך ארץ לפי העת והזמן - וה' יושיע לו ☆ גדולי הדור הצדיקים כמו יוסף הצדיק אין צריכים שום השתדלות

ט' ..... 'בקש רחמים ממי שהעושר שלו

☆ ביטחון והשתדלות יחד עם תפילה ☆ על ידי התפילה מתעורר הרצון העליון להשפיע שפע חדש כל יום ☆ שלא לאכול קודם שיתפלל על מזונותיו ☆ בברכת ברוך עלינו יכוון על מזונו ושלא יהיה באכילתו שום נדנדוד איסור ח"ו ☆ תפילה על הפרנסה - מצוה רבה וחיזוק האמונה ☆ אלמלא חסרון הפרנסה היה הכל כשורה וכולם היו ירא אלוקים בתכלית

יד' ..... 'ביטחון - למעלה מכל טבע וחשבון

☆ עיקר הביטחון שידע שהכל מן השמים ואין מעצור בידו מלהושיע ברב ובמעט ☆ החשמונאים יצאו למלחמה מכוח האמונה והביטחון בה' ☆ ע"י התבוננות בנס חנוכה יתחזק בטחונו בהש"ת ☆ ביטחון ברחמי ה' - קודם עשיית הטוב ☆ בטח בה' ועשה טוב ☆ הואיל ובי בטח הניחו לו

יז' ..... 'כי נשני אלוקים את כל עמלי וגו'' - ההודאה לה' בכל המצבים

☆ יעקב ויוסף הודו לה' על כל הקורות עמהם ☆ כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי וכו' כי הפרני בארץ נכריה ☆ שלא יהיה לבך חלוק על המקום ☆ אלא לראותם בלבד - כדי להודות ולהלל לשמך הגדול ☆ חנוכה הוא זמן מסוגל להרגיש את ישועת ה' ולהודות לו על כל הטוב

כא' ..... 'אנכי אערבנו - הכוחות הנעלמים שבכל יהודי

☆ אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו ☆ ועוררתי בניך - לבל יהיו מתייאשים ☆ ובמים עזים נתיבה - זה חנוכה ☆ חנוכה ופורים הם העמודים שאנו עומדים עליהם באחרית הימים ☆ מצות נר חנוכה נתקנה כדי להביא חיזוק ורפואה רוחנית ☆ הרפואה באה מהתנגדות קדושת נר חנוכה לטומאה והזהומא שבחוץ ☆ גדלות הנפשות בדרא בתראה

כז' ..... 'בזאת אני בוטה - סגולת יום 'זאת חנוכה'

☆ בזאת אני בוטה ☆ בזאת יוכפר עוון ☆ 'זאת חנוכה' - עת מוכשר להמשיך פרנסה ☆ האיש הפשוט יכול לפעול ב'זאת חנוכה' כאחד הצדיקים ☆ לו חכמו ישכילו 'זאת'

פרשת מקץ

'אשרי הגבר אשר שָׁם ה' מבטחו' - זה יוסף

☆ השתדלות לפי מדרגת הביטחון ☆ יוסף הצדיק אמר 'זכרתי והזכרתני' - מגודל ענוותנותו ☆ תכלית השתדלות - לגרום שיהיה לבו של אדם שקט ובטוח בה' ☆ צריך האדם לעסוק בדרך ארץ לפי העת והזמן - וה' יושיע לו ☆ גדולי הדור הצדיקים כמו יוסף הצדיק אין צריכים שום השתדלות

בזה, וכי אין אדם רשאי לעשות השתדלות ולהרבות בהפצרות על ידי שתדלנים להוציאו לחירות.

ולפי הנראה לי, דכל עבודת יוסף היתה בבחינת 'שבת' - שהיא בלי שום פעולה ועשייה באברים החיצונים, רק הכל בהעלם והסתר, והוא עצמו הוא תכלית בחינת בטחון, וכאילו כל מלאכתו עשויה, והעלול פונה רק אל עילתו, וכל הפעולות וההשתדלות אצלו היו נחשבות כעין חילול שבת, ועפ"י מאמרם ז"ל (יבמות קכא): 'וסביביו נשערה מאד' (תהלים נ ג). וזה שמדייק המדרש 'אשר שם מבטחו' - זה יוסף, שהרי על ידי שאמר זכרתי וכו' ניתוסף לו שתי שנים, אף שלאדם אחר אין זה חטא כלל, ושמע מינה שהוא היה בוטח בה' בתכלית האפשר, והיה בחינת שבת כנ"ל.

העולה מדבריו בישוב הדברים, שמה שיוסף הצדיק נענש על כך שהזכיר את עצמו אצל שר המשקים, זה גופא מוכיח עד כמה היתה דרגת בטחונו

השתדלות לפי מדרגת הביטחון

מובא במדרש רבה (פרשתן פט ג) בזו הלשון "אשרי הגבר אשר שָׁם ה' מבטחו" (תהלים מ ה) - זה יוסף. 'ולא פנה אל רהבים' - על ידי שאמר לשר המשקים 'זכרתי' ו'הזכרתני' ניתוסף לו שתי שנים'. והנה, כל הלומד מדרש זה יקשה ויתמה על הסתירה מרישא לסיפא. שמתחילה בעל המדרש דורש בשבחו של יוסף שהיה בוטח בה' ועליו נאמר 'אשרי הגבר אשר שָׁם ה' מבטחו', ואילו להלן ממשיך המדרש ומפרש את מה שנאמר 'ולא פנה אל רהבים' - שהכוונה לשלול את יוסף, שאילו יוסף פנה אל רהבים ואמר זכרתי והזכרתני, ולכן נענש ונוספו לו עוד ב' שנים.

מצינו בשם משמואל (פר' מקץ ושבת חנוכה שנת תרע"א) שהקשה קושיא זו, ונביא להלן את קושייתו ותירוצו. וזו לשונו 'ולפי האמור יובנו דברי המדרש רבה, אשרי הגבר וכו'. וכבר כתבו המפרשים והקשו שאיפכא מסתברא. ועוד, מה פשעו וחטאו

והשיב לו הבעש"ט הקדוש זי"ע, שלעולם עם כל איש הנולד בעולם נולד עמו פרנסתו, אך מחמת שהחטא גורם צריך לעמול על פרנסה, כמאמר הכתוב (ג יט) 'בזעת אפך תאכל לחם'. אבל יש חילוק, שכל אחד לפי ערך הקלקול - כך צריך לעמול על הפרנסה, יש שפרנסתו בביתו, ויש מי שצריך לבקש ממרחק לחמו וכדומה. ואני כפי גמרתני בדעתי אינני צריך לעמל רב, רק לעשות איזה עשייה בלבד, וכאשר עשיתי מה שמוטל עלי לעשות איזה סבה לפרנסתי בודאי יעזור לי השי"ת. ואין לי שום נפקותא אם אתה תתן או לאו. ע"כ דבריו הקדושים.

והנה 'בטחון' נקרא שבוטח בה' בלי שום סבה, ו'מבטח' נקרא הסבה בעצמה. ויוסף הצדיק לפי רוממות גדולת קדושתו היה צריך לבטוח בהשם לבד שיעזור לו בלי שום סבה כלל, רק כגמול עלי אמו. אך לפי שהיה שפל ערך בעיני עצמו ולא היה נחשב בעיני עצמו לכלום, לכן חשב שצריך לעשות לעזרתו איזה סבה גם כן, היינו שיאמר לשר המשקים 'כי אם זכרתני אתך וגו' והזכרתני אל פרעה'. ואמר המדרש 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו' - זה יוסף. 'ולא פנה אל רהבים', רוצה לומר, שיוסף הצדיק היה גדול כל כך שהיה יכול לשים 'מבטחו' שהיא הסבה גם כן בה' לבד, שלא היה צריך לחשוב שצריך לעזרתו איזה סיבה, רק לבטוח בה' לבד שיושיע לו בלא שום סבה ולא היה צריך לפנות אל רהבים. ולכן על ידי שאמר לשר המשקים 'זכרתני והזכרתני' - שתלה בטחונו שיעזור לו השי"ת על ידי סבה של שר המשקים, היה

בה' גדולה ביותר, שדווקא לפי ערכו היה חטא באמירה זו. וממילא לא זו בלבד שאין כאן סתירה מרישא לסיפא, אלא הראיה למה שיוסף הוא הגבר אשר שם ה' מבטחו, נלמדת מהעונש שקיבל על כך שהשתדל והזכיר את עצמו אצל שר המשקים ולא בטח בה' לגמרי - בלא שום דיבור או עשייה.

ולמעשה למדנו מכך, שחובת ההשתדלות אינה מחויבת אלא אצל מי שנחסר במידת הביטחון, אך מי שביטחונו שלם בה', ההשתדלות היא חטא עבורו, ולפיכך יוסף שהיה שלם בביטחונו נענש על מה שפנה לשר המשקים.

יוסף הצדיק אמר 'זכרתני והזכרתני' - מגודל ענוותנותו

והטעם מדוע באמת יוסף הזכיר את עצמו אצל שר המשקים, יבואר על פי המובא בדברי יחזקאל (מהרה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם זיע"א אב"ד שינאווא, פר' וישב ד"ה במד"ר) בביאור דברי המדרש הנזכרים, וזו לשונו 'ויש לפרש על פי דברי קודשו של הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שפעם אחת לא היה לו על צרכי שבת, ובערב שבת קודש באשמורת הבוקר הלך ונגע על החלון אצל איש אחד, ואמר לו שצריך על צרכי שבת, ותכף הלך לדרכו. ומחמת ההתעוררות שבא ללבו על ידי הבעש"ט זי"ע, קם האיש תכף ממיטתו והלך החוצה לראות מי זה וירץ אחריו והשיגו. ויאמר לו אם יצטרך על צרכי שבת למה יברח ולא ימתין עד שיתן לו (והאיש הנ"ל לא ידע אם הוא הבעש"ט, כי לא הכירו מעולם).

בזה לפי ערכו הגדול קצת גגם ולכן נתוסף לו שתי שנים^א.

תכלית השתדלות - לגרום שיהיה לבו של אדם שקט ובטוח בה'

מצינו בבית הלוי (מא א) שמבאר את דברי המדרש הנזכרים כפי המבואר עד הנה, אך הוא מוסיף על האמור ומחדש, שהסיבה שהתורה התירה לעשות 'השתדלות' בצרכי גופו ובעניני פרנסה, היינו כדי לסייע לאדם להשליך את יהבו על הקב"ה. וזו לשונו 'דהנה באמת התורה התירה לאדם ההשתדלות בצרכי גופו, וכמו שאמר הכתוב (דברים טו יח) 'וברכך בכל אשר תעשה'. וכן כתיב (שם יא יד) 'ואספת דגנך

ותירושך', ואמר ר' ישמעאל במסכת ברכות (לה:): הנהג בהם מנהג דרך ארץ. ועיקר הענין יש לומר, דזהו כלל לאיש הישראלי שיהיה לבו שוקט ובוטח בה', והא דהתירה התורה להשתדלות, הוא משום דלא כל אדם יכול להגיע למדרגת הבטחון הגמור, ועל כן הותר לו ההשתדלות - כדי שיהיה לו סיוע שיגיע למדריגת הבוטח. וצריך כל אדם לחדש לו מלאכה ועסק כדי שיהיה נקל לו לבטוח בה'. וכמו דמצינו בכל התורה שהתירה לפעמים כדי שיהיה לו סיוע לבא להמדרגה המבוקשת, וכמו שאמרו (נזיר כג): לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. הותרה שלא לשמה - כדי שיהיה סיוע לבא לבחינת לשמה. ואם כן, שיעור ההשתדלות

א. בספר שבחי הבעל שם טוב מובא מה שסיפר הרה"ק ר' מאיר מרגליות זצ"ל (בעל מאיר נתיבים אב"ד לבוב והגלילות), שפעם אחת נסע הבעל שם טוב זיע"א לעיר בראד, והלך דרך עיר האראדאנקא ועמד לפני ביתו ושלה אחריו שיצא, וכך אמר: מאיר שב עמי על העגלה ותסע עמי לבראד. לקחתי עמי את הטלית ותפילין ונסעתי עמו. כשהגענו לעיר בראד, ישב הבעש"ט באכסניא שלו ולא בא אליו שום אדם, וראיתי שתם הכסף בידו, ולעת עתה אין אפילו פרוטה אחת, ובליבי הייתי מצטער למה לא לקחתי מעות שלי מביתי על הדרך. והנה כשהתכונן הבעש"ט לנסוע מבראד בא עשיר אחד ונתן לו אדום זהב ונתמלא לבי שמחה ממה שיהיה לו מעות להוצאות הדרך. אך כשבא העשיר הלזה שנית - קודם שיצא הבעש"ט מבראד, נטל הבעש"ט את אדום הזהב שנתן לו העשיר הלזה, והחזיר ואמר לו: שנים עשר זהובים מתוכו תתן לאנשי הקלויז של בראד, והמותר מהם - שנים עשר זהובים תחלק לעניי העיר. וכשראיתי שלא שייר לעצמו מאומה מאדום הזהב שנתן לו העשיר, נמס לבי בקרבי, כיון שידעתי שבשעה זו אין להבעש"ט אפילו פרוטה אחת לפרוטה. תוך כדי דרכנו משם, שאלתי את הבעש"ט, מדוע פיזר את כל האדום שהגיע לידו, הלא עתה אין לרבי אפילו פרוטה אחת עבור הוצאות הדרך. אך הבעש"ט השיב לי בלשון צחות: 'כל זמן דער אויבערשטער לעבט - דארף מען נישט זארגן'.

ובספר אור ישרים (עמוד ה) מובא משמו של הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש זיע"א, שאמר בזו הלשון 'דאגה'ען טאר מען נישט, נאר די דאגה דארף א מענטש דאגה'ען, פארוואס ער דאגה'עט' (אסור לדאוג, רק דאגה אחת צריך לדאוג - מדוע הוא דואג'. ובתורת אבות (אמונה וביטחון אות יג, עמ' קמט) מביא שהרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש זיע"א אמר על עצמו בזו הלשון 'מיום עמדי על דעתי לא דאגתי משעה אחת על שעה שלאחריה'.

ממש. וזהו שאמרו 'אשר שם ה' מבטחו' - זה יוסף, ולא פנה אל רהבים. דלפי גודל בטחונו לא היה לו לפנות כלל אל רהבים ואפילו בדיבור קל.

צריך האדם לעסוק בדרך ארץ לפי העת והזמן - וה' יושיע לו

וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ וְהוֹרָאתוֹ שֶׁל הַרְהַ"ק בַּעַל דְּבָרֵי חַיִּים זִיע"א (פְּרִישְׁתָּן ד"ה בַּמִּדְרָא אֲשֶׁרִי הַגְּבֵר) דְּהַנְהָה בְּאֵמַת הָאָדָם צָרִיךְ לְהִיּוֹת לוֹ בְּטַחֲוֹן חֶזֶק בַּד', וְלֹא לְאֹמֵר כַּחַי אוֹ חֲכַמְתִּי עֲמֵדָה לִי. וְגַם אֵינִי לְבִטּוּחַ בְּשׁוֹם אָדָם, רַק לִידַע בְּבִירוֹר כִּי ד' עֵינֵנו אֵל יִרְאִינוּ, וְהוּא זֶן וּמִפְרָנֵס לְכָל וּמְנַהֵיג הָעוֹלָם בַּחֲסֵדוֹ, וְאִי אֶפְשֵׁר לְשׁוֹם נִבְרָא לְחַיּוֹת בְּלִתִּי שֶׁהַבּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים מַחִיָּה וְזֶן אוֹתוֹ וְהַכֵּל בְּהַשְׁגָּחָה וְכו'. אַךְ עַל כָּל פְּנִים יְדוּעַ, שֶׁעַל הָאָדָם מוֹטֵל לְעִבּוֹד אֶת הָאֵלֹהִים, כְּמֵאֲמֹר חֲז"ל (בְּרַכּוֹת לֵב:) 'שְׁלֹשָׁה [אַרְבַּעָה] צְרִיכִין חִיזוּק', וְדָרֶךְ אֶרֶץ אֶחָד מֵהֶם, וְכַמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה נה) 'וְנָתַן זֶרַע לְזֵרֹעַ', וּבְאֵם יֵשֵׁב בְּטֵל וְלֹא יִזְרַע - לֹא יִקְצוֹר וְלֹא יֵאֲסוֹף. וְרַק הָאָדָם צָרִיךְ לְבִטּוּחַ בַּד' שְׁיוֹשִׁיעַ לוֹ בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו, וְלֹא דוֹחֵק הַשְּׁעָה, רַק שִׁירָאָה לְפִי הָעֵת וְהַזְּמַן וְעוֹסֵק בְּדָרֶךְ אֶרֶץ וְד' יוֹשִׁיעַ לוֹ, וְאֵם מְזַדְמָן לוֹ אִיזָה סִיבָה, יִבִּין כִּי הוּא מִסְתַּמָּא נִסְתַּבֵּב לְטוֹבָתוֹ.²

הַנְּרִצָּה אֵינּוּ שׁוֹה בְּכָל אָדָם, רַק כָּל אֶחָד לְפִי עֵרְכוֹ, דְּמִי שִׁיכּוֹל לְהַגִּיעַ לְבִטּוּחַ בְּמַעֲט מְלֹאכָה, אִזִּי מָה שִׁירְבָה לְהַשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר מִכִּפֵּי הַנְּצָרֶךְ לוֹ לְזֶה הַשִּׁיעוֹר, כְּבֵר יֹחֲשֵׁב לוֹ לְחַטָּא נֶגֶד מִדַּת הַבְּטַחֲוֹן, כִּי הִרְפָּה לְהַלּוֹךְ אַחֲרֵי הַהַשְׁתַּדְלוֹת וְלֹא בְטַח. וּמִי שֶׁבִטְחוֹנוֹ עֲדִיין קֶטָן מִשָּׁל חֲבִירוֹ, יוֹכֵל לְעַסּוֹק בְּמִלְאכְתּוֹ יוֹתֵר מִחֲבִירוֹ - עַד שֶׁגַם הוּא יִהְיֶה יוֹכֵל לְהַשְׁקִיט רֹחוֹ וּלְבּוֹ לְבִטּוּחַ בַּה'. דְּעֵיִקֵּךְ בַּחֲנִינֵת בְּטַחֲוֹן הוּא הַשְׁקַטָּה רֹחוֹ וּלְבּוֹ לְהַשְׁלִיךְ עַל ה' יְהוּ. וּמִי שֶׁמְרַבֵּה בְּהַשְׁתַּדְלוֹת יוֹתֵר מִכִּפֵּי הַנְּצָרֶךְ, עוֹנֵשׁוּ שְׁמַן הַשָּׁמַיִם יוֹסִיפוּ עַל הַצְּטֻרְכוֹתוֹ לְהַשְׁתַּדְלוֹת וְלֹא יִזְמֵן לוֹ פְּרִנְסָתוֹ רַק ע"י יְגִיעַת בָּשָׂר - הַדְּרֶךְ שֶׁבַחֵר לוֹ.

וְהַנְּהָה הַשְׁתַּדְלוֹתוֹ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁאֲמַר לְשֵׁר הַמִּשְׁקִים 'כִּי אִם זָכַרְתִּי אֵל פְּרַעֲה' הוּא הַשְׁתַּדְלוֹת קֶטָנָה וּפְחוּתָה שֶׁנוֹכַח לְשַׁעֵר, דְּהָרִי אֵינִי בּוֹ רַק דִּיבּוֹר אֶחָד. וּבִפְרָט כִּי רָאָה יוֹסֵף כִּי מִן הַשָּׁמַיִם הוּא בָּא, דְּהָרִי יוֹסֵף הִבִּין דְּכָל מָה שֶׁהוּבָא הַשֵּׁר הַמִּשְׁקִים לְבֵית הַסּוּהָר וְכֵן כָּל חֲלוֹמוֹ, הוּא רַק כַּדִּי שְׁמַזָּה תְּצַמַּח גְּאוּלָּה לְיוֹסֵף וְכו'. וְכִיוֹן שֶׁרֹאִינִי אֲנַחְנוּ שְׁיוֹסֵף נַעֲנֵשׁ גַּם עַל זֶה, הָא מוֹכַח מְזָה דְּכָל כֶּךָ הִיָּה בְּטַחֲוֹנוֹ גְּדוֹל - עַד כִּי גַם זֶה הַמוֹעֵט, לְמוֹתָר נַחֲשָׁבָה לוֹ, וּמְזָה הַעוֹנֵשׁ נִיכָר גְּדוֹל בְּטַחֲוֹנוֹ מָה שֶׁאֵינִי לְשַׁעֵר

2. הרבה פעמים סיפר הגרי"ז מבריסק זצ"ל מדבריו של הרה"ק מאצק זיע"א. באחד השיחים סיפר, שבאחד מראשי השנים, באמצע התפלה פתח הרבי את דלת חדרו שפנה אל בית המדרש, ואמר לחסידיו: 'איך ווייס וואס איר בעהט, און איך ווייס וואס מען ענטפערט איין', וסגר הדלת אחריו. הלך חסיד אחד ודפק על הדלת ושאל את רבו לאמר לו מה אנו מבקשים. השיב לו הרבי, הנכם מבקשים ושואלים למה לנו לטרוח כל כך על הפרנסה ולהתבטל מחמתה מתורה ועבודה, לא איכפת לנו שתהא פחות פרנסה, אבל על כל פנים בלא טורח. והוסיף הרבי מאצק ואמר: 'און מען ענטפערט איין, 'אזוי וויל מען - און אזוי דארף זיין'. ואמר הגרי"ז,

‘דהא בלא הא לא סגי’. אבל על כל פנים צריך להרבות בסחורה ולהיות בטחוננו חזק בד’, וידע כי לא בכח יגבר איש. אך כל זה לפחותי ערך, אבל לגדולי הדור הצדיקים כמו יוסף הצדיק, אין צריך לעשות שום דבר, ורק בד’ ישלח עזרתו, [ורק יבטח בה’] בלא סיוע מאדם, וכמאמר דוד המלך ע”ה (תהלים קלא ב) ‘כגמול עלי נפשי וכו’.²

גדולי הדור הצדיקים כמו יוסף הצדיק אין צריכים שום השתדלות

ובהמשך דבריו כתב הרה”ק בעל דברי חיים זיע”א ‘כי הן אמת דרך ארץ צריך חיזוק, וכל אדם בראותו שעה עומדת לו, מצוה להתחזק בדרך ארץ, וכמאמר ר”י בסוף נדה (ע:): ‘מה יעשה אדם ויעשיר [ויתעשר], ירבה בסחורה’ והיינו עם תפלה ובטחון כמבואר שם

שאינו לו לאדם לבקש שינוי במצבו ותנאו כדי לעבוד את ה’, אלא אדרבה, חובתו לעבוד את ה’ במצב המסוים שהעמיד אותו, מפני שמשם הקב”ה מצא לנכון שיעבוד אותו וימלא ייעודו.

ג. בשיח שרפי קודש (חלק ג, ערך תפילה אות מג) מסופר בזו הלשון ‘שמעתי מזקן אחד תלמיד חכם וחסיד ואיש אמונים, שפעם אחת חסיד אחד שהיה עני מדוכא שהיה לו בת בוגרת ולא היה יכול להשיא אותה - בא לפני הרה”ק מוה”ר פישלי מסטריקאוו ז”ל, ובכה לפניו שיתן לו עצה לזה, כי מר לו מאד, ואין לו שום עצה בדרך הטבע.

ואמר לו הרה”ק, שיקח צעטלי מגורל הלאטערי”ע, ויברך אותו שהגורל הזה יתחיל בהצלחה רבה, והלך החסיד וקנה צעטלי, וזה היה איזה שבועות לפני זמן הגורל, ופעם אחת לא היה להחסיד הזה להכין על שבת קודש ועל נרות ועל יין לקידוש, ולא היה יכול להשיג בדרך הלוואה, ועלה בדעתו למכור את הצעטיל לאיזה איש, ומהמעות הזה יהיה לו להכין על שבת קודש, וכן עשה. ובשובו שאחריו יצא הנומער מהצעטילי הזה שזכה בגורל הסך חמשה ושבעים אלף רוי”כ, ונעשה האיש שקנה זה הצעטיל לעשיר גדול.

וכאשר נודע זאת להחסיד הנ”ל בא לפני הרה”ק וסיפר לו כל מה שאירע לו, והיטב חרה לו מהצער ועגמת נפש הזה. ואז הצטער גם כן הרה”ק ואמר: אם כן אין אני חשוב לפני השי”ת, כי למה היה הנהגתו ית’ באופן הזה שלא יהיה להחסיד הנ”ל על שבת קודש - שיהיה מוכרח למכור הצעטעלי הזה שהוא התפלל עליו וגם הבטיח שיצליח, לכן מעתה לא אהיה עוד רבי ומנהיג וסגר הדלת של חדרו ולא הניח שום איש עם מבוקש ליכנס אצלו, והיה עגמת נפש גדול לכל הגליל של הרה”ק כי היה איש מופת ופועל ישועות גדול.

וכאשר שמע הרה”ק מוה”ר שמחה בונם ז”ל מפשיסחא את הדבר הזה אמר אני אסע אליו ואפייסו - שיתפייס ויפתח את דלת ביתו כבראשונה. ויסע אליו ויכנס, ושאל אותו על הדבר הזה והשיב לו כנ”ל שמזה מוכח שאינו צדיק.

ואמר לו הרה”ק הר’ שמחה בונם ז”ל, הנה מצנינו ברבותינו ז”ל (מועד קטן טז:) על הפסוק (שמואל

יבקש רחמים ממי שהעושר שלו

☆ ביטחון והשתדלות יחד עם תפילה ☆ על ידי התפילה מתעורר הרצון העליון להשפיע שפע חדש כל יום ☆ שלא לאכול קודם שיתפלל על מזונותיו ☆ בברכת ברוך עלינו יכוון על מזונו ושלא יהיה באכילתו שום נדנוד איסור ח"ו ☆ תפילה על הפרנסה - מצווה רבה וחיזוק האמונה ☆ אלמלא חסרון הפרנסה היה הכל כשורה וכולם היו ירא אלוקים בתכלית

בבחינת מה שנאמר (קהלת ד יב) 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק'⁷.

הנה מובא בגמ' (נדה ע:) בזו הלשון 'מה יעשה אדם ויתעשר. אמר להן: ירבה בסחורה, וישא ויתן באמונה. אמרו לו:

ביטחון והשתדלות יחד עם תפילה

אחר דברינו האמורים במעלת הבוטח מחד וחובת ההשתדלות מאידך, עלינו להאריך ולהעריך במעלת התפילה על הפרנסה אשר אי אפשר בלעדיה, והיא מצטרפת וחוברת לביטחון וההשתדלות,

ב' כג א) 'אמר אלקי ישראל וגו' אני מושל באדם, ומי מושל בי - בצדיק, שאני גוזר גזירה והוא מבטלה' עיין שם. הרי שיש להצדיק כח גדול להיות צדיק גוזר ולבטל גזירתו יתברך, ובנוסח התפלה שבסדור 'לעולם יהא אדם ירא שמים וכו', ומי בכל מעשה ידיך בעליונים ובתחתונים שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל, והוא לכאורה סותר להדבר הנ"ל.

אך נראה, דבאמת יש להצדיק כח גדול להיות צדיק גוזר שיעזור השי"ת לאיש הזה, אך אין להצדיק ליתן עצה להשי"ת באיזה אופן יעזור ויושיע וירחיב לו מדוחקו, כי הרבה רווח והצלה לפניו. וזה כי מי יאמר לו 'מה' תעשה ו'מה' תפעל, היינו כנ"ל. והנה בודאי כ"ק אדמו"ר הוא נחשב לצדיק, ואם היה גוזר בסתם שהקב"ה יעשיר את האיש, בודאי היה כבר נעשה לאיש עשיר, אך החסרון היה עבור שכ"ק היה מלמד להשי"ת באיזה דבר יהיה יכול להעשירו, לזה לא אסתניע מילתא, ומעתה יזהר בזה, והוטב הדבר בעיניו ונתפייס ופתח את הדלת כמקודם ע"כ. ואחר כך מצאתי שנדפס הסיפור הנ"ל בס' אור הנר. עיין שם הרה"ק מסטרעליסק ז"ל, והוא בטעות שנתחלף לו העיר סטריקוב בעיר הנ"ל, כי אני שמעתי זאת מפי החסיד המופלג הישיש ר' אפרים ז"ל מפ"ק שהרה"ק הרשב"ב ז"ל היה אצלו סנדק, והוא שמע זאת מאביו ורבותיו'.

ד. בספר זבד טוב (מהרה"ק ר' זאב וואלף לייכטער זצ"ל, עמ' ט, אור אלימלך, ערך פרנסה אות קמ בהגה"ה) מובא מה ששמע מפי קדשו של הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זיע"א, וזו לשונו 'עוד שמעתי מפי הקדוש פעם אחת בסוכות, שסיפר מאת הרב הגאון הקדוש הרבי ר' מענדילי מרימנוב זי"ע, בעת הסתופף בצל קדשו [של] מרן הרבי רבי אלימלך [מליזענסק] זי"ע, היה דרכו בקודש לישיב שם זמן רב - ערך חצי שנה ויותר, ואכל תמיד על שולחן הטהור עם הר"ר אלימלך זצ"ל בכל יום. וכבדו אותו מאד, ונתנו לו כל הצטרכותו. פעם אחת התיישב בדעתו שלא

אילן של המזון – שהכל בו. ואף על גב שנמצא עמו (מזונות), צריך לשאול מלפני הקב"ה ולהתפלל תפלתו על המזון כל יום, כדי שיימצא על ידו ברכות כל יום ויום למעלה, וזהו 'ברוך ה' יום יום', ומשום כך, אין צריך לו לאדם לבשל מזון מיום ליום אחר, שלא לעכב מיום ליום, ועל כך כתוב 'ויצאו ולקטו דבר יום ביומו' – יום ביומו דייקא, חוץ מערב שבת לשבת, כמה דאוקימנא, ואז נמצא הקב"ה ממלא ברכות – בכל יום. ואז כתוב (תהלים קמה טז) 'פותח את ידך' וגו', מאי 'רצון'. הרצון ההוא שבא מעתיקא קדישא, אשר ממנו יוצא רצון להמציא מזון לכולם. ומי ששואל מזונותיו בכל יום ויום, נקרא 'ברא מהימנא', הבן שבגללו נמצאות ברכות שלמעלה¹.

הרבה עשו כן ולא הועילו. אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר (חגי ב ח) 'לי הכסף ולי הזהב'. מאי קא משמע לן, דהא בלא הא לא סגי².

על ידי התפילה מתעורר הרצון העליון להשפיע שפע חדש כל יום

וראה את המובא בזה"ק (פר' בשלח סב). בתרגום ללשון הקודש 'כל בני העולם מצפים וזוקפים את עיניהם להקב"ה. משום כך כל בני מהימנותא, צריכים בכל יום ויום לשאול מזונות מהקב"ה, ולהתפלל בתפילתם על כך. מה הטעם, מפני שכל מי שמתפלל תפילתו אצל הקב"ה – על מזונות, גורם שיתברך כל יום על ידו הוא

להתפלל על פרנסה, כי למה לי להתפלל על פרנסה – אם נותנין לי כל הצטרכותי. פעם אחת ישב על השלחן עם הר"ר אלימלך, והמשמש נתן לפני כל אחד ואחד הקערה עם הכף שלו, ולפני הר"ר מענדילי שכח ליתן לו הכף, וכל אחד אכל והוא לא אכל. ושאל אותו הרב רבי אלימלך, מדוע לא תאכל. ואמר, שאין לו כף. ואמר לו הר"ר אלימלך הלא תראה שאפילו על הכף צריכין לשאול מאת הקב"ה, ומאז קיבל עליו שלא יחסר מלהתפלל על פרנסה. עד כאן שמעתי מפיו הקדוש זי"ע³.

ה. מובא בגמ' (סנהדרין צב). בזו הלשון 'ואמר רבי אלעזר: כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר, שנאמר (משלי כד ד) 'ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים'. ובמהרש"א (חייושי אגדות שם ד"ה כל אדם) הקשה סתירה על דברי הגמ' הללו מפסוק אחר שאמר שלמה המלך ע"ה, שנאמר (קהלת ט יא) 'לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר', הרי שמי שיש בו דעת אינו מתעשר ואפילו לחם אין לו. וזו לשון המהרש"א 'לכאורה קשה, שהרי נאמר (קהלת ט יא) 'לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר' וגו'. ויש ליישב ע"פ מ"ש בפרק ב' דנדה 'מה יעשה אדם ויתעשר. אמר להן: ירבה בסחורה וכו'. אמרו לו: הרבה עשו כן ולא הועילו. אלא יבקש רחמים למי שהעושר שלו'. וזה שאמר 'כל שיש בו דעה לסוף מתעשר', דבתחלה מרבה בסחורה, ולבסוף שרואה בשכלו ודעתו שלא הועיל לו, גמר בדעתו לבקש רחמים ממי שהעושר שלו. וזה שאמר בהפך זה, מי שאין בו דעה, סוף הוא גולה וכו'. דמתוך שהוא מרבה בסחורה ולא הועיל לו, ולפי שאין בו דעת אין מבקש רחמים, ונעשה עני לבסוף, והוא גולה אף ממקומו שצריך למכרו מחמת דחקו, וק"ל⁴.

ו. במיוחד מועלת תפילה בציבור – כדי להוריד שפע פרנסה מלמעלה, וכמובא בדברי ישראל

יום אחר תפילתו קודם שיאכל כו', וכל אחד יתפלל כפי כחו. ונהגו אנשי מעשה לומר קודם נטילה: 'אתה הוא האלוקים הזן ומפרנס ומכלכל בחסדך לכל (הברואים) [ברואיו], מקרני ראמים עד ביצי כנים', 'עיני כל אליך ישברו וגו' פותח את ידך' וגו' (תהלים קמה טו-טז), עד כאן לשונו'. נראה לי, אם שכח ולא התפלל עד שנטל ידיו, יכול להתפלל אותה בין הנטילה ל'המוציא' ולא הוי הפסק. כמו שאמרו (ברכות מ.) אפילו אמר בין המוציא לאכילה, טול בריך גביל לתורי כו' לא הוי הפסק, מאחר שהוא מצרכו. כן עתה, התפילה הזו דהיא מצרכי סעודה, דאפילו הכל מהמוכן, מתפלל, כדאיתא בזוהר (פר' בשלח דף סב:) רבי (ייבא) [ייסא] סבא, אף על גב דהוי ליה למכליה לא הוי מתקן ליה עד דשאל ליה מבי מלכא בצלותא. והטעם, כי כוונת התפילה היא שישפיע לו הקב"ה מזון הרוחני שהוא

ובדרך פיקודיך (מבעל הבני יששכר, הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינאב זיע"א) מובא הנהגות ישרות מבעל המחבר, וכך הובא שם (אות ל) בזו הלשון 'להתפלל בכל יום על פרנסה, ויכוין לקיים ציווי רז"ל שגזרו אומר בזוהר הק', להתפלל בכדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה, ולא משום ענין הפרנסה גופא, כי השי"ת יודע הטוב - יותר ממנו'.

שלא לאכול קודם שיתפלל על מזונותיו

ובשל"ה (שער האותיות אות הקו"ף - קדושת האכילה אות קסג) כתב בזו הלשון 'ונראה לי, דתפילות המזון, שכתב הזהר (פר' וישלח דף סב.) שיתפלל אדם על מזונו. וכתב בספר קיצור ראשית חכמה (תוצאות חיים אות מח) וזה לשונו: עוד יתפלל על מזונו בכל

(פרשתן ד"ה וירדו) בזו הלשון 'וירדו אחי יוסף עשרה לשבר בר (מב ג). והקשה רש"י ז"ל 'עשרה' מה תלמוד לומר, עיין שם. ולדרכנו יש לומר כך, דהנה העיקר לפרנסה הוא תפלה, כאומרם ז"ל (קידושין פב:) 'יבקש רחמים למי שהעושר שלו וכו' עיין שם, והיינו תפלה. וידוע (ברכות ח.) אימתי 'עת רצון' - בשעה שהצבור מתפללין, לכן כשהלכו אחי יוסף לשבר בר, היינו לחפש פרנסה, וירדו, עשרה דווקא, שיוכלו להתפלל תפלה בצבור. וכן זה שנאמר 'וירדו' לשון היורד לפני התבה (שבת כד:) היינו בצבור כאמור'.

ז. מובא בגמ' (קידושין פב.) 'רבי שמעון בן אלעזר אומר: ראית מימך חיה ועוף וכו', אלא הריעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי. ובחידושי מהר"ש ענגיל (שם ד"ה רשב"א) כתב 'יש לרמז בהא, דמצניו בספרים, דבחנוכה הזמן להמשיך פרנסה (עיין אמרי נועם זאת חנוכה), משום דיש קל וחומר, שכל איש ישראל יהיה לו פרנסה בריח - לפי שנברא לשמש את קונו, רק דעל ידי החטא פרח מיניה שם 'מדבר', כמפורש כאן במקנה. אך בימי חנוכה שמשוגל לתשובה כמפורש בספר הק' דברי חיים (עיין בחיבור אורות חיים), אז שוב חל על האדם שם 'מדבר', וממילא מגיע לו מקל וחומר שיהא לו כל צרכיו בכבוד.

ויש לרמז בתניבות 'טרף נתן ליראיו' (תהלים קיא ה), הוא ראשי תיבות בגמטריא פ"ט - כמספר 'חנוכה', לרמז, שעל ידי מצות הדלקת נר חנוכה נמשך על כל פנים תשובה מיראה, וממילא על ידי זה נותן להם השי"ת טרף, ואתי שפיר בס"ד'.

מזונותיו. ולכך ראוי בתפלת שחרית על כל פנים לשום אל לבו לה', שיטריף לו לחם חקו בהיתר ולא באיסור, כי אם יש נדנדו איסור במזון, מטמא כל גופו ואין בו מזון לנשמה, אבל אם המזון כולו בהיתר, יש בו מזון לנשמה, כי מעלה כל ניצוצות שיש במאכל, כדכתיב (דברים ה א) 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה', ולכן יתפלל אדם מאוד בכונה, שיהיה המזון מסטרא דדכיא וטהרה ולא חס ושלום מסטרא דמסאבא וכו'.

ולכן ממש תסמר שערות ראש איש הירא וחרד לדבר ה', בהגישו לאכול לחם, לבל ח"ו ילכד בזו במצודה רעה ח"ו, ואשר יאבד עולמו בזה ובבא. ושלמה צווח (משלי כג א) 'כי תשב ללחום את מושל, בין תבין את אשר לפניך'. ומה יעשה איש וינצל מזה, הוא בהתפללו לה' על מזונו שיהיה מסטרא דדכיא, וזהו באומרו (ברכת ברך עלינו) 'ושבענו מטובך', וכאשר יתפלל כן בכונה שלימה, אז יפן ה' לתפלתו שלא יקרהו עון במאכל. וגם מה טוב ומה נעים אם הוא בעל תורה, שבכל מאכל אשר אוכל תהיה מחשבתו בתורה, ואם עם הארץ הוא, תהיה מחשבתו במצות, לחונן דלים ולהאכיל לעניים, וכדומה מהמצות. ומכל שכן מי שמאכיל על שלחנו לעניים, צדקה זו מגינה מדבר רע^ט.

שורש המאכל, כדי שיהיה אכילתו בקדושה^פ.

בברכת ברך עלינו יכוון על מזונו ושלא יהיה באכילתו שום נדנדו איסור ח"ו

ובספר סדר היום (כוונת שמונה עשרה) כתב על כוונת ברכת 'ברך עלינו' וכו', וזו לשונו 'צריך לכוין לבקש מאת אלקינו, יזמין לנו פרנסתינו ומזונותינו בנחת ולא בצער, בהיתר ולא באיסור ולא נבוא לידי מתנת בשר ודם שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה, אלא ליד ה' המלאה והרחבה, כי הוא זן ומפרנס את כל העולם כולו, ובכללו מקרני ראמים ועד ביצי כינים. וכן הזמין לאבותינו בהיותם במדבר ציה וערבה מן ולחם מן השמים, ובידו מפתח הפרנסה והמזון ולא ביד אחר, כדכתיב 'פותח את ידך' וכו'.

נוראות כתב בספר יערות דבש (ח"א דרוש א' ד"ה ברכת השנים) על מי שאינו מתפלל על פרנסתו, וזו לשונו 'ברכת השנים, בזו יש לאדם להתפלל על מזונותיו, כי האוכל בלי תפלה תחילה על מזונותיו, ממש מזונותיו לחם מגואל. והרב החסיד איש אלקים מהרמ"ק ז"ל, החמיר שלא לתקן צורכי אכילה טרם התפלל על

ח. ובהגה"ה (על השל"ה, שם ד"ה אמנם) העיר וכתב 'אמנם מצאתי בספר תפילה למשה של מהרמ"ק ז"ל (שער ז' סי' יא), להתפלל על מזונו אחר גמר תפילתו. ואגב אעתיק כל דבריו הנעימים. וזה לשונו: אחר גמר תפילתו יתפלל על מזונו, ואין ראוי לאכול עד שיתפלל על המזון, כדאיתא בזהר (פר' בשלה דף סב:), לכך נראה לי, שהתפילה הנכונה לזה, הוא ה'מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר' וכו' (תהלים כג), ועם היות יש בו פירושים רבים, הכוונה הנאותה לזה הוא לכלול עשר ספירות' (עד כאן לשון ההגהה).

ט. ובהמשך דבריו (שם) כתב 'יש להרבות בתפלה שהקב"ה יזון לעניים ויתן לכל איש די

השכינה כמ"ש בזוהר (פנחס רל.) 'איהו אמת ואיהו אמונה', ועל ידי זה נופלים כל אמונות שקריים - 'פאלן אראף אלע שאפלע [פאלש'ע] אמונות'.

אלמלא חסרון הפרנסה היה הכל כשורה וכולם היו ירא אלוקים בתכלית

ובמהרש"ם הכהן (פר' וישב ד"ה ותסר) כתב דברי מליצה וזכות על ישראל מפני מחסור הפרנסה, וזו לשונו 'ותכס בצעיף ותתעלף (לא יד.) והאדמו"ר מרוז'ין מוהר"ר ישראל הקדוש זי"ע ועכ"א, היה מפרש 'צעיף' בראשי תיבות עמך ישראל צריכים פרנסה, כי כל הצרות והעבירות וכו' באים מזה שצריכים לפרנסה, ואלמלא זה היה הכל כשורה וכולם היו ירא אלוקים בתכלית, ולכן אמר שכל הנסיון הוא מחמת הצעיף הנ"ל, "ותכס בצעיף",

תפילה על הפרנסה - מצוה רבה וחיזוק האמונה

מצינו באמרי פנחס (שער התפילה אות לז) שכתב בזו הלשון **יש לאדם להתפלל בכל יום על פרנסה**. והראיה, שבכל התפילה אם לא כיון אינו חוזר, וב'פותח את ידיך' צריך לאומרו בכוונה וחוזר (שו"ע א"ח סי' נא סעי' ז). ויש עיתים שהשכינה כביכול שכיבת לעפרא צריך להתפלל דוקא בלשון לעז, ונשמעת התפילה יותר. וכל העולמות נהנין מזו התפילה, והיא חיזוק אמונה'.

עוד מובא בשמו של הרה"ק ר' פנחס זי"ע"א (שם ראש השנה אות תפד) בזו הלשון 'וכמה פעמים שמעתי, שהיה מזהיר להתפלל על הפרנסה ושאר הצטרות, ולהאמין שהשי"ת ימלא שאלתו בודאי. והיא מצוה רבה, כי על ידי זה היא עליית

מחסורו, ולא יצטרכו ישראל זה לזה, כי בעוונותינו הרבים עיקר חטאים שבישראל הוא לחוסר פרנסה, ואילו היה להם פרנסתם לא היו סרים מדרך הישר כלל וכלל, ולכן אמרו (ברכות ג:) 'כשעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו ואמרו: עמך ישראל צריכים פרנסה', כי בזה תליא כל עבודת ישראל לה', ואם יהיה להם פרנסה - יעבדו את ה' בכל לבב, ולכך הסכימו לומר כן, וגם בשחר אז ה' מתמלא רחמים על ישראל בראותו כי העכו"ם פונים לעבודה זרה שלהם וישראל עובדים ה' בכל לבב, ואז זן ומפרנס אותנו, כי באמת עפ"י שורת הדין מי שאינו זכאי גמור בישראל אינו ראוי למזונות, כי איך יבא מורד במלך ואינו סר למשמעתו - לבקש מהמלך שיתן לו ארוחתו ארוחת תמיד. ועיקר מזונות הוא חוץ לדין בדרך רחמים, ולכן אמרו (פסחים קיח.) 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', שגם שם היה חוץ לדין כמש"ל, ואף מזונות כן. לכן עיקר מזונות בבוקר, כי אז הקב"ה מתמלא רחמים, ולכן נאמר (תהלים צ יד) 'שבענו בבוקר חסדך', וכן במדבר היה בבוקר בבוקר בעלות שכבת הטל וכו' (עיין שמות טז יג), ולכן באו לדוד בבוקר לצורך מזונות ישראל'.

י. לשון נאה מצינו באגרות חזון איש (חלק שני מכתב קלב) שכתב 'כל פגע, הריני מורגל להחזיק את האמונה כי לא נעשה דבר בעולם במקרה, רק על פי השגחתו יתברך. והריני מתאמץ בתפילה להעביר את הגזירה. ולפיכך הריני מתייחס בקרירות להשתדלות, כי על פי רוב אין ההשתדלות ברורה'.

להם דין מורדים ח"ו, ונדוניים כמבולבלים שלא בני דעה ולא בני עונשין הם, וזהו הלימוד זכות על ישראל, ובגלל זה ימהר השי"ת להסיר בגדי אלמנות וכו', להראותנו נסים, וה' יזכנו לימות ההתעוררות המלאה'.

אבל הקב"ה יודע שיש בלב כל אחד לעשות רצונו ורק שאור שבעיסה וצעף הנ"ל מעכב ודו"ק ודפח"ח. ועל דרך זה יש לומר שהכיסוי וצעף גורם להתעלפות ואיבוד החושים, ומי יודע היכן נמצאים. וממילא כיון שאינם יודעים לאן פונים, אין

ביטחון – למעלה מכל טבע וחשבון

☆ עיקר הבטחון שידע שהכל מן השמים ואין מעצור בידו מלהושיע ברב ובמעט
☆ החשמונאים יצאו למלחמה מכוח האמונה והביטחון בה' ☆ ע"י התבוננות בנס חנוכה
יתחזק בטחונו בהשי"ת ☆ ביטחון ברחמי ה' - קודם עשיית הטוב ☆ בטח בה' ועשה טוב
☆ הואיל ובי בטח הניחו לו

עצמו מן הרחמים וכו', ולמדהו מן המקרא הזה – 'הן יקטלני לו איחל'. וזה שכתוב (תהלים סב ט) 'בטחו בו בכל עת', כלומר, בכל עת שהצרה קרובה ואין אדם יודע דרך להנצל ממנה, יש לבטוח בו, כי הרבה שערים למקום'.

**החשמונאים יצאו למלחמה
מכוח האמונה והביטחון בה'**

וזו היתה מדרגת האמונה של החשמונאים, והיא מה שהביא אותם לצאת למלחמתם, כמובא במגילת אנטיוכוס, שבשעת יציאת החשמונאים למלחמה עם היונים אמר להם יוחנן בזו הלשון 'אחי, בטחו בה' והלחנו מלחמותיו, כי לה' המלחמה, וכששמעו כן נתחזקו ויתקעו בשופרות ויקחו כלי מלחמתם. ויערכו עמהם מלחמה'.

**עיקר הבטחון שידע שהכל מן
השמים ואין מעצור בידו מלהושיע
ברב ובמעט**

בספר כד הקמח (מרבנו בחיי, ערך בטחון) כתב בזו הלשון 'ענין הבטחון בהשי"ת, פירש הרב הקדוש ר' יונה זצ"ל, כי הוא, שידע האדם עם לבבו כי הכל בידי שמים, ובידו לשנות הטבעים ולהחליף המזל, ואין לו מעצור להושיע ברב או במעט. וגם כי צרה קרובה אליו, ישועת השם קרובה לבא, כי כל יכול ולא יבצר ממנו מזמה.

גם כי יראה החרב על צווארו, אין ראוי לו שתהיה ההצלה נמנעת מלבוף ופסוק מלא הוא באיוב (יג טו) 'הן יקטלני לו איחל'. והוא שאמר חזקיה לישעיה הנביא ע"ה: כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב מונחת לו על צווארו של אדם אל ימנע

לא אירא מה יעשה לי אדם' (תהלים קיח ו). וכן על ידי הנס שעשה יתברך בהשמן, שלא היה בו רק מעט ונעשה מהמעט הרבה, רואה האדם כי אין מעצור להשי"ת להושיע ברב או במעט, ועל ידי זה לא יפנה אל רהבים ושטי כזב הבלי עולם הזה, רק יחשוב 'ברכת ה' היא תעשיר' (משלי י כב), והמרבה לא יעדיף והממעטי לא יחסיר'.

ביטחון ברחמי ה' - קודם עשיית הטוב

ולהלן ממשיך הרה"ק ר' נפתלי זיע"א, שמידת הביטחון שייכת לכל אחד ואחד, ואף מי שידוע בנפשו את שפלות מצבו ונמיכות ערכו, אל לו להתייאש חלילה מלבטוח בה', וזו לשונו 'ואם יאמר האדם, זהו היה אם הייתי צדיק, הייתי יכול לבטוח בה' שלא יקפח שכרי ויאכילני פרי מעשי. אבל אני יודע בעצמי מעשי, שלא יצאתי ידי חובתי נגדו יתברך שמו, ואם כן איך אוכל לבטוח בה' שישגיד לי טובות מה שאינם לפי תגמול מעשי. זה עצת היצה"ר, אבל באמת לא כן הדבר, כי יתברך שמו הטוב ומטיב לרעים ולטובים, וטוב ה' לכל'.

וכדבריו כתב הרה"ק מליסקא זיע"א בספרו אך פרי תבואה (פר' בשלח ד"ה ויאמר משה) וזו לשונו 'דהנה ידוע דמי שמשים בטחונו בהשי"ת, בודאי הוא ניצל. והגם שמבואר בספר חובת הלבבות ז"ל (שער הבטחון פ"ג) שהבעל בטחון צריך לעשות מה שמוטל עליו ולהיות עובד שמו יתברך, ואז הוא יכול לבטוח בו יתברך. מכל מקום בתנא דבי אליהו

וכן נאמר שם שאמר להם מתתיהו אביהם בזו הלשון 'הלחמו עם אויביכם על אחיכם, כי ה' אלקיכם עמכם, אל תיראו. ויצאו מעם אביהם ויבטחו בה', והוא שלח עזרתו מקדם וגבורתו אזרו ובשמו נעזרו, וילחמו עם אויביהם ויכו אותם מכה גדולה וירדפו אחריהם'.

וענין זה מבואר ברמב"ן (דברים כ א-ד) לענין מלחמת מצוה, וזו לשונו 'וטעם כי ה' אלוקיכם ההולך עמכם להילחם לכם עם איביכם להושיע אתכם', יזהירם שלא ירך לבבם ולא ייראו מן האויבים, ויאמרו, שלא יבטחו בזה בגבורתם - לחשוב בלבם גבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה, רק ששיבו לבם אל השם ויבטחו בישועתו, ויחשבו כי לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה, כי רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. ואמר 'להלחם לכם עם אויביכם' - כי יפילם לפניכם לחרב. ואמר 'להושיע אתכם' - שהם ינצלו במלחמה ולא יפקד מהם איש'.

ע"י התבוננות בנס חנוכה יתחזק בטחונו בהשי"ת

בא וראה את דברי הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זיע"א (זרע קודש, לחנוכה ליל ה' ד"ה מאי חנוכה), שכתב בזו הלשון 'הנה על ידי נס חנוכה יכול אדם לחזק בטחונו בו יתברך שמו. כשמתבונן גודל הנס שעשה יתברך שמו, שמסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים על ידי בטחונם בה' יתברך - רואים ששקר הסוס לתשועה ואין המלך נושע ברוב חיל גבור לא ינצל ברוב כח, רק עין ה' אל יראיו ומושיע לכל החוסים בו. ועל ידי זה יבוא האדם לבטוח בה', ויהיה תמיד בלבו - ה' לי

לרשעים - לא תרדוף אחר הטוב, על זה הזהיר דוד, לא תספיק לך זאת, רק 'בטח בה' ועשה טוב".

הואיל ובי בטח הניחו לו

ככל האמור יש ללמוד מדברי המדרש (מדרש שוחר טוב כה ה), שמביא משל נפלא על מעלת הבוטח, שאפילו אם הוא אינו הגון ואינו כדאי, מניחים לו בזכות ביטחונו בה'. וזו לשון המדרש "אלוקי בך בטחתי". מעשה היה בקיטון, והיה שם איש גדול והיה לו שם במדינה, והיה שם איש אחד, והיו שומרי המדינה עוברין, מצאו אכסנאי אחד ותפסוהו. אמר להם: אל תכוני, בן ביתו של מלך אני. כיון ששמעו כן הניחוהו ושמרוהו עד הבוקר. בבוקר הביאוהו אל בית המלך, ואמרו: בן ביתך מצאנו אמש. אמר לו המלך, בני, אתה מכיר אותי. אמר לו: לאו. אמר לו: אם כן היאך אתה בן ביתי. אמר לו: בבקשה ממך, אני איני בן ביתך, אלא אדוני המלך, בך אני בטחתי, שאלמלא לא אמרתי כן היו מכין אותי. אמר להן המלך: הואיל ובטח בי הניחו לו. כך אמר דוד, 'ה' אלוקי בך בטחתי, אל אבושה".

מבואר, שגם אפילו אנשים רשעים ח"ו, אם משימים בטחונם בו יתברך, גם כן יש להם ישועה".

בטח בה' ועשה טוב

מקור הדברים כבר מצינו מפורש ברמב"ן בספרו האמונה והבטחון (פרק א ד"ה עוד אמר), שכתב בזו הלשון 'עוד אמר 'בטח בה' ועשה טוב' (תהלים לו ג), כלומר, אעפ"י שאין בידך מעשים, ותדע בעצמך שאתה רשע, עם כל זה בטח בה' כי הוא בעל הרחמים וירחם עליך, כמו שנאמר (תהלים קמה ט) 'ורחמיו על כל מעשיו', רצה לומר צדיקים ורשעים'.

אמנם בודאי שאחר הביטחון - 'בטח בה', צריך לעשות מצוות ומעשים טובים - 'ועשה טוב'. וכפי שכתב בעל הבני יששכר בספרו אגרא דפרקא (אות קסג) "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו" (תהלים לב י), פירש הרמ"ז, אפילו הרשע הבוטח בה' - חסד יסובבנו, לא יכיל סטרא אחרא לשלטא עליה וכו'. ולדעתי זה שאמר דוד 'בטח בה' ועשה טוב', רוצה לומר שלא יספיק לך מדת הבטחון לבד, באומרך: כיון שמדת הבטחון מועיל אפילו

כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי' – ההודאה לה' בכל המצבים

☆ יעקב ויוסף הודו לה' על כל הקורות עמהם ☆ כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי וכו' כי הפרני בארץ נכריה ☆ שלא יהיה לבך חלוק על המקום ☆ אלא לראותם בלבד - כדי להודות ולהלל לשמך הגדול ☆ חנוכה הוא זמן מסוגל להרגיש את ישועת ה' ולהודות לו על כל הטוב

ללמוד מן המובא במדרש רבה (שיר השירים א א) 'ר' פנחס אומר בשם ר' שמואל בר אבא, כל שהוא משמש את רבו כראוי, הוא יוצא לחירות. מנין אנו למדין, מיוסף, על ידי ששמש את רבו כהוגן יצא לחירות, לפיכך (משלי כב כט) 'לפני מלכים יתיצב' - זה פרעה'. ובשפתי צדיק (לפסח אות לה) הביא את דברי המדרש הללו, והקשה בזו הלשון 'ותמהתי מאוד, וכי לא היה ליוסף צדיק יסוד עולם זכות, רק מה ששימש לפוטיפר כראוי'. ותירץ 'שאלתי פה קדוש - גיסי מרן שליט"א, ותירץ, שהכוונה שקיבל עליו באהבה, שראה שרצון שמים הוא שיהיה עבד, לכך עשה באמונה, שפתיים יישק. שזהו מצוות 'תמים תהיה', כפירש"י (דברים יח יג) 'כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות'. וחז"ל דרשו זאת מתיבות 'ויריצהו מן הבור', מפני שסבל חשכות הבור, גרם לו שנתרצה².

יעקב ויוסף הודו לה' על כל הקורות עמהם

בספרי (פר' ואתחנן פסיקא לב) מובא בזו הלשון "בכל מאודך" (דברים ו ה), הוי מודה לו כיעקב אביך, שנאמר (לכ יא) 'קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך, כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות'. ונראה לומר שעבודתו של יעקב אבינו ע"ה להודות לה' על קורות חייו, לא היתה רק על אותם החסדים שהיו גלויים לפניו, אלא תוקף אמונתו הקיפה את כל מציאות חייו, ומשום כך לא הודה רק על מה ש'עשתה הייתי לשני מחנות', אלא אף על מה ש'במקלי עברתי את הירדן' - שלא היה לו מאומה זולתי המקל³.

וזו היתה דרכו של יוסף הצדיק, להודות לה' על כל מה שעבר עליו, וכפי שיש

יא. כמובא ברש"י על הפסוק (כט יא ד"ה ויבך) 'וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך', וזו לשונו 'דבר אחר, לפי שבא בידיים ריקניות. אמר: אליעזר עבד אבי אבא היו בידינו נזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום, לפי שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו. אמר לו: מה אעשה לציווי של אבא. אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמת'.

יב. בזה"ק (פר' מקץ קצה). מובא לדייק את מה שנאמר 'ויריצהו' - חסר וי"ו, שלא נאמר

את שם הבכור מנשה, כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי. ואת שם השני קרא אפרים, כי הפרני אלוקים בארץ עניי". והקשה על כך בעל הפתחא זוטא (הרה"ק ר' פינחס חיים הלוי הורוויץ זצ"ל, ראב"ד ק"ק קאסוב ודומ"ץ בגראסווארדיין) בספרו בית פנחס (חגיגה ט). בזו הלשון 'והקשו, דכל זה נגד החוש השכלי, שבודאי עיקר חיות של יוסף היה תלוי באביו ובאחיו, ואיך ישמח על מה ששכח את בית אביו, והפרה[ו] על בארץ נכרי"²⁷.

ותירץ על כך תירוץ מופלא, שהיה ברצונו של יוסף שלא יעלה נדנוד של קטרוג על אחיו חלילה, ולכן השריש בלבבו שמחה במה שנשכח ממנו עמלו בבית אביו והופרה בארץ אחרת, וממילא לא היה לו תרעומות על אחיו שמכרוהו. וכלשונו 'וכיון שתועמות אין כאן, גם קטרוג אין כאן, א"כ טובה גדולה עשה לאחיו במה שהשריש בנפשו שכחה מבית אביו'.

וזו עצה בדוקה ומנוסה, לכל מי ששרוי במיצר - בדומה ליעקב אבינו שברח מפני אחיו שבא להורגו ולא היה לו מאומה זולתי המקל, או כיוסף בבית האסורים, וכל כיוצא בו. להתעצם באמונה בטוב ה' ולהודות על החסדים הנסתרים, ועל ידי כך לזכות ל'ויריצהו מן הבור', בבחינת 'וְיִרְצֶהוּ'. וזו הדרך לצאת אף מגלות הכלל, שעל ידי ההודאה להקב"ה מתוך אמונה בטובו וחסדו הגדול, נזכה שתתקבל תפילתנו 'ומבור גלות דלנו והעלנו' - 'ויריצהו מן הבור' ברחמים וברצון.

כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי וכו' כי הפרני בארץ נכריה וכשנרצה להשכיל לדעת עד כמה האמין יוסף בטוב ה' שהוריד אותו למצרים, עלינו ללמוד זאת מהטעם שנתן יוסף לשמות שקרא לשני בניו - מנשה ואפרים. דהנה נאמר (מא נא-גב) 'ויקרא יוסף

'ויריצהו'. שיש לפרש שהוא מלשון ריצוי, כמו שנאמר (איוב לג כו) 'יעתר אל אלוך וירצהו'. והיינו, שהתרצה הקב"ה להוציא מבית האסורים. ולפי דברי השפתי צדיק הנזכרים, יש לומר, שמה שיוסף שימש את רבו כראוי, כלומר, שהתרצה וקיבל את רצון ה' להיות עבדו של פרעה, מדה כנגד מדה, זכה שמן השמים רצוהו והוציאוהו מן הבור.

ג. ותגדל הקושיא ממה שמצינו במדרש רבה (פר' וישלח עט ה) "ויבא יעקב שלם וכו'. ר' יוחנן אמר: שלם בתלמודו, אבל יוסף שכח, שנאמר (מא נא) 'כי נשני אלוקים את כל עמלי', ולהלן הוא אומר (משלי טז כו) 'נפש עמל עמלה לו'. והרי אין אצל הצדיקים צער גדול מלשכוח את תלמודם, ועל דרך מה שמסופר (הובא בספר 'מזקנים אתבונן עמ' 41) על הגאון ר' דוד מקארלן זצ"ל, שפעם אחת ישבו תלמידיו בסוכה ושוחחו ביניהם מהו עונשו של גיהנום, וכל אחד תיאר זאת באופן אחר. נענה אליהם הרה"ק ר' דוד וסיפר להם, שפעם אחת בשכבו על מיטתו עלה ברעיונו איזה חידוש, וחשב על דברי התוס' במסכת סוכה - שיש מהם ראייה לחידוש, והוצרך ללשונו המדויקת של התוס' אך לא הצליח להעלותם על זיכרונו, וכשקם ממיטתו להדליק את הנר כדי להוציא את הגמ' ולעיין בדברי התוס' בלשונו, לא מצא במה להדליק את הנר, כזה צער - זהו צערו של גיהנום...

הנבחר ביותר כדי למלאות את תפקיד חייו, ומן הראוי שיודה על כך^{טו}. וכן ב'נפש', אל יאמר האדם: אילו היו לי תכונות נפש אחרות, היה קל לי לעבוד ולהתעלות בעבודת ה'. משום שתנאי החיים של האדם, הם אלו שמביאים אותו למלאות את תפקידו בעולמו – לעשות נחת רוח לבוראו, ולא ההיפך.

והוא על דרך מאמר הרה"ק ר' משה מקאברין זיע"א על דברי הספרי (דברים פ"ו ואתחנן פיסקא לב) "בכל לבבך", בכל לב-בך, שלא יהיה לבך חלוק על המקום'. שיש לפרש זאת על ה'מקום' שהאדם נמצא בו בעולם שנה נפש, שלא יאמר שהמקום שהוא נמצא בו גורם לו לירידה רוחנית וכיו"ב, אלא אדרבה, במקום ששם הקב"ה את האדם – שם דייקא יכול לעבוד אותו.

והנה מה שגזרו היוונים על שבת חודש ומילה, היה מכון כנגד עולם שנה נפש, כמובא בשפת אמת (לחנוכה שנת תרמז ד"ה איתא כי, עיי"ש דרכו). ולפי האמור נראה לומר, שמגמת היוונים היתה להשכיח מהיהודים את חסדי הבורא עמהם בעש"ן,

ועד כדי כך השתרשה בליבו השכחה, שכשבאו אחיו למצרים, נאמר (מב ט) 'ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם', שהיה צריך להזכיר לעצמו את החלומות, הכל למען עשות טובה גדולה לאחיו^{טז}.

ואם כי עסקינן בדרגות גבוהות ביותר, אך עלינו לשאוף ולרצות ללכת בדרכו של יוסף, בבחינת 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי' – מלשון נגיעה, ואפילו נגיעה קלה. להשריש בלבבנו, שכל מה שנעשה עמנו, הוא באופן הטוב והמועיל ביותר – מידי הרחמניות של אבינו המלך הטוב והמטיב לכל^{טז}.

שלא יהיה לבך חלוק על המקום

ולמעשה, העבודה בענין זה מקפת עולם שנה ונפש. שלא יאמר האדם: אילו הייתי נולד בדורות הקודמים יכולתי להיות יותר טוב, אלא דוקא ה'עולם' שהוא חי בו, הוא המקום הנבחר ביותר למלא את תפקידו עלי אדמות, ומן הראוי שיודה על כך. וכן ב'שנה', שלא יאמר האדם: אילו הייתי צעיר בשנים, היה בי יותר כח וחיות לעבוד את ה'. אלא היכן שהוא עומד, לפי הכוחות שקיבל, זהו הזמן

יד. דבריו הובאו בספר שרגא המאיר (מנכדו הרה"ק ר' שרגא פייוש שנעבאלג זצ"ל, פ"ו מקץ ד"ה ויקץ פרעה).

טו. וכמו שתקנו אנשי כנסת הגולה לומר בתפילת שמונה עשרה 'מודים אנחנו וכו', על חייו המסורים בידך וכו', שהדבר הראשון שאנו מודים עליו – לפני ההודאה 'על ניסוך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך' וכו', הוא על עצם הדבר שחינו מסורים בידי אבינו אב הרחמן.

טז. בכלל 'שנה' הוא הקור והחום, שלפעמים נראה לאדם שהצינה או החמה המה סיבה להפריע לו את עבודת ה'. אך האמת היא, שהתנאים שסובב לו הקב"ה בהשגחה פרטית, על ידם דייקא יכול לבוא נחת רוח לפניו ית'.

ובמה זוכים לזה. על זה אמר 'זה השער לה' צדיקים יבואו בו' - על ידי התיקון קדושת הברית שהוא בחינת 'צדיק', זוכין להארת שערי צדק בלב, כמו שנאמר (תהלים צז יא) 'אור זרוע לצדיק'. ועל ידי זה באים להודות ולהלל. וזהו ענין קדושת נר חנוכה, שעל ידי ראיית הנרות נפעל בזה ה'אור זרוע לצדיק' - בלב נפשות ישראל, וכמו שאמרנו שמצות ראיית נר חנוכה פועל להארת תיקון הברית בנפש וכו'. וזהו עיקר מצוה של נרות חנוכה 'לראותם בלבד', ועל ידי זה נקבע הארה בלב מאור זרוע לצדיק'¹⁷.

חנוכה הוא זמן מסוגל להרגיש את ישועת ה' ולהודות לו על כל הטוב

והזמן המסוגל ביותר לזכות להודות על ההווה ועל העתיד - מתוך אמונה שלימה, הוא ביומין דחנוכה הבאים עלינו לטובה, כמובא בשפת אמת (פרשתן שנת תר"ט)

שלא יאמינו שכל מה שנעשה עמהם הוא לתכלית הטובה השלימה - מחמת שיש להם חלק באלוקי ישראל.

אלא לראותם בלבד

- כדי להודות ולהלל לשמך הגדול

וכנגד זה, נרות חנוכה מועילים ומשפיעים בלבבות המסתכלים בהם הארת קדושה ותיקון הנפש - שתוכל להודות ולהלל לה', כמובא בפרי צדיק (לו חנוכה ור"ח טבת, אות כ) בזו הלשון 'הנרות הללו וכו' אלא לראותן בלבד כדי להודות וכו'". הוא על דרך מה שנאמר (תהלים קיח יט) 'פתחו לי שערי צדק אבוא במ אודה י-ה. זה השער' וגו'. כי כאשר זוכים להיות נפתחים בלב השערי צדק - על ידי הופעת התגלות כבוד מלכותו, על ידי זה באים להודות ולהלל לה', כענין מה שנאמר (שם נא יז) 'אדני שפתי תפתח'. והיינו ה'שערי צדק', ועל ידי זה 'ופי יגיד תהלתך'.

יז. בפשטות נראה שהוקשה להרה"ק ר' צדוק זיע"א מה שאומרים 'לראותם בלבד - כדי להודות ולהלל' וכו', שמשמע שעל ידי 'ראיית' הנרות באים להודות לה' על הניסים והנפלאות. ולכאורה, הרי ידוע ש'הדלקה עושה מצוה' (שבת כג), וא"כ מדוע לא די בעצם ההדלקה לזכר הנס כדי להודות ולהלל.

יח. אמנם מסיים שם הפרי צדיק את דבריו, שגם אם זכה האדם להארת חנוכה, אל לו להיות בטוח מיצרו הרע שלא ישיאנו לחטוא עוד, אלא צריך להיזהר ולהישמר ממנו ומרעתו. וזו לשונו 'ומזה ידין כל אדם בנפשו, שגם אם זכה לפעמים להאיר בנפשו מבחינת האור זרוע לצדיק, בל יאמר בלבו שלום עליך נפשי וכבר זקיתי ליבי. כי בודאי עוד נצרך בזה לבירורים בכל ימיו, וכמ"ש (סוכה נב) 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום וכו' ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו וכו'. שלא יסמוך האדם בנפשו שכבר נתקן הכל, רק ידע דימי חנוכה המה הכנה וחינוך מבחינת ה'אור זרוע לצדיק', שעל ידי זה יזכה לשלימות התיקון בימי שובב"ם וכו', ובכל שנה בזמנים אלו נפעל התיקון והבירור בנפשות - בעזר השי"ת. וכאשר יתן האדם אל לבו לתקן, ישים ה' מבטחו שיהיה נתקן בשלימות, וכמ"ש ביוסף (בראשית רבה פט א) 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו - זה יוסף'.

ישועות. ויכולין באמונה להרגיש הארה גם ממה שעתידי להיות, כמו שמצינו שדוד המלך ע"ה תיקן 'מזמור שיר חנוכת הבית', אף על פי שלא נבנה בית המקדש בימיו. רק על ידי הכנה והנדבה בשמחה ואמונה ראה בעין בנין בית המקדש. ולא דוקא דוד המלך ע"ה שהיה איש אלקים, רק כל איש ישראל יכול להרגיש על ידי אמונה הכל, כמו שנאמר (חבקוק ב ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'.

'ובימים אלו כאשר נקם השי"ת נקמתינו, האמינו כי כל הגלות היתה לטובה. ולכן ההלל הוא על הישועה מיוון הרשעה. והודאה הוא - על להבא - על הגלות שאנחנו בה, לידע ולהאמין כי מי שעשה לנו נסים אז יעשה לנו נסים גם בגלות הזה וכו'.

וכשבני ישראל מתחזקין ומאמינים באלה העתים, הוא באמת חוסן

אנכי אערבנו – הכוחות הנעלמים שבכל יהודי

☆ אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו ☆ ועוררתי בניך - לבל יהיו מתייאשים ☆ ובמים עזים נתיבה - זה חנוכה ☆ חנוכה ופורים הם העמודים שאנו עומדים עליהם באחרית הימים ☆ מצות נר חנוכה נתקנה כדי להביא חיזוק ורפואה רוחנית ☆ הרפואה באה מהתנגדות קדושת נר חנוכה לטומאה והזהמא שבחוץ ☆ גדלות הנפשות בדרא בתראה

שם, וכמו שאמר (מד לב) 'כי עבדך ערב את הנער' וגו'. ואף שאין לך אונס גדול מזה, ומה בצע ליעקב שיקבל עליו יהודה אחריות אונסין, שמאחר שאין בידו להציל, למה יהיה גם הוא אבוד משני עולמות. והגיד, שיש באדם כוחות נעלמים שבעצמו אינו מכיר בהם, ואלמלא שקיבל עליו אונסין, לא היה משתדל להציל את בנימין אלא כפי מה שנראה בעיניו שיש בכחו לעשות, ולפעמים יש בכחו לעשות יותר ממה שמדמה בעצמו, עד כאן דבריו י"ט.

אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו

'ויאמר יהודה אל ישראל אביו, שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו. אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים' (מג ח-ט). בשם משמואל (פר' חיי שרה שנת תרע"ח ד"ה ונראה דהנה) כתב בזו הלשון 'ויש לומר על פי מה שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה, בהא דיהודה קיבל ערבות על בנימין אפילו על אונס כמבואר

ממצבם הנוכחי. וכמו אז שעמדת להם בעת צרתם דוקא, כמו כן היום, כל איש מצוק ומור נפש הרובץ תחת משא מלך זקן וכסיל ומצפה ומשתוקק להיושע, אך חסרות לו התחזקות והתעוררות לאמור 'עלה נעלה וירשנו אותה' - כי יכול נוכל לה, והוא כמתיאש בעיני עצמו לצאת מהמבוכה הזאת - בחשבו כי הרבה פעמים התחיל ולא עלה בידו לגמור, על כן איננו מאמין בעצמו שעודנה הברירה בידו, והבחירה חפשית, ואם יקבל עליו מהיום לפרוק ממנו עול חשבונות הרבים אשר חשבו בני האדם ולקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, (לכתוב) [לשלוח] ידו להש"י, יעשה ויצליח, לאיש כזה באה היום התעוררות מלמעלה כמו מאז, שנאמר 'ועוררתי בניך ציון על בניך יון', אבל ההתעוררות היא רק לפי מסת שהוא מיצר ונפשו מרה לו.

ולפי האמור יובן מה שחכמים הגידו ברמז דברי הש"ס (שבת כא.) 'פתילות ושמיים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה', דקאי על נפשות ישראל המגושמים ביותר שאין להם עליה בשבת - יש להם עליה בחנוכה.'

ובמים עזים נתיבה - זה חנוכה

ונראה עפ"י דבריו לפרש את דברי הקדושת לוי (לראש השנה ד"ה נותן בים) שכתב בזו הלשון 'הנותן בים דרך (ישעיה מג טז) - זה ראש חודש אלול, 'ובמים עזים נתיבה' (שם) - זו חנוכה'. ומבאר שם

ועוררתי בניך - לכל יהיו מתיאשים והזמן גרמא בימי חנוכה, להתחזק ולעורר את הכוחות הנעלמים שבתוכנו, כמובא בשם משמואל (חנוכה ליל ב' שנת תערג) דברים נפלאים ומעוררים לב איש ישראל לקוות לה' ביומא דחנוכה, להתעורר ולהתחדש כבתחילה. וזו לשונו 'ונראה, דהנה מצב ישראל היה אז מוזר מאד, אשר רבים מהחסידיים נהרגו, והנשארים היו בחרפה וברעה גדולה - מתחבאים במערות, והיונים הארורים היו מחפשים אחריהם להשמידם, ויתר העם לא עמדו בנסיון ונתנו את ידם ליונים וכמעט שכבתה גחלת ישראל, ואין איש מתעורר כלל לעשות דבר לטובת הדת, כי היו כולם כמתיאשים ומצפים ליהרג על קידוש השם - שזאת היתה תכלית נחמתם.

ועל זאת אמר הכתוב (זכריה ט יג) 'ועוררתי בניך ציון על בניך יון'. והמפרשים עמדו על לשון 'ועוררתי'. ולפי דברינו יצדק מאד הלשון הזה, שהשי"ת עורר אותם לכל ישנו כמתיאשים, עד שחשמונאי ובניו הרימו ראש לצאת לקראת נשק בגודל לבב, ועל זאת נאמר 'רבת את ריבם', היינו שהריב שנתהוה ביניהם לבין היונים, מאת ה' היתה זאת, ואחר כך כשנתעוררו מלמטה דן ה' את דינם של העשוקים, ואח"כ נקם את נקמתם כדאיתא ביוסיפון.

והנה זה נשאר לדורות, בימים ההם בזמן הזה באה התעוררות בלב אנשים - אפילו המתיאשים - אם אך צר להם

לשוונות מופלאים על מעלתו וערכו הפנימי של כל יהודי, אשר הוא בעצמו אינו יודע עליהם, וזו לשונו 'שמדות נפשו הם עולמות ואורות עליונים אשר לא ידע אנוש ערכה ונעלמה מעין כל חי - מה רב טוב הצפון בנשמת אדם ומדותיו'.

בשנה הראשונה. והענין הוא, כי הנה כל אלה הימים אשר המה קבועים לדורות, המה עמודים שהעולם עומד עליהם, וכמו הג' רגלים שהם ממש רגלים שכל השנה נשען עליהם, רק בדורות הקדמונים היה די להם בג' רגלים. ודורות האחרונים שהיה גלוי וידוע לפני אבינו שבשמים, שלא היה לנו תקומה ח"ו, והוסיף לנו מועדות אלו. ואנו נתקיים בנו 'אין שוטה נפגע' (שבת יג:). אבל חכמים הראשונים ועובדי ה' באמת, בלי ספק מרגישין ורואין, שבבוא זמנים הללו אי אפשר להתקיים בלי סיוע היו"ט הזה והמצוה של הנרות, שהמה מאירין בתוך החושך.

ולפי דעתי נראה בנוסח הלשון 'בימים ההם בזמן הזה', ומדקדקין על כפל הלשון. ולי נראה לפי מה שכתבתי, כי זה הנס היה בעתו, הן לפי סדר הדורות, פירוש, שעד אז היה להם די בימים טובים הראשונים. עד שראה הקב"ה שנצרך לנו עוד רגל כנ"ל. דכתיב (קהלת ג יא) 'הכל עשה יפה בעתו'. והקב"ה מקדים רפואה קודם למכה. ומסתמא התחיל אחר כך חשכות, וראו והבינו חכמי הדור - בני בינה, כי הקב"ה הכין להם בשנה הקודמת זה הנס

ש'עזים' מרמז על הקליפה (זוה"ק ויקרא טז). ועיין שם בתוך דבריו. ויש לבאר איזו 'נתיבה' במים עזים נפרצת בחנוכה.

אכן, לפי דברי השם משמואל הנזכרים נראה לפרש, שהכוונה על אלו שהתייאשו מלהילחם עם יצרם, וכלשונו 'והוא כמתיאש בעיני עצמו לצאת מהמבוכה הזאת - בחשבו כי הרבה פעמים התחיל ולא עלה בידו לגמור, על כן איננו מאמין בעצמו שעודנה הברירה בידו, והבחירה חפשית'. וכן אלו ששקעו בעמקי הקליפות ר"ל והתייאשו מלצאת מעמק הבכא. בבוא ימי חנוכה, הקב"ה מעורר את האנשים הללו 'ועוררתי בנייך ציון על בניך יון', להאמין שיש להם את הכח והאפשרות לשוב - 'במים עזים נתיבה' - לצאת מן הטומאה ולהיכנס אל הקדושה.²

חנוכה ופורים הם העמודים שאנו עומדים עליהם באחרית הימים

והנה בשפת אמת (לחנוכה שנת תרמ"ד) מובאת אריכות דברים, לבאר מדוע תיקנו חז"ל חג נוסף על שאר מועדי ה' - שלשת הרגלים. וזו לשונו 'לשנה אחרת קבעום ועשאוּם יום טוב'. מקשין למה לא

כ. בשפתי צדיק מובא (חנוכה אות ג) מעשה נורא, שיש ללמוד ממנו על ערכה וכוחה של הדלקת נר חנוכה של כל יהודי, ואפילו הגרוע ביותר. וזו לשונו 'כאשר שמעתי מפה קדוש - זקני ז"ל, שהיה אצל רבי מלובלין ז"ל, שהובא לפניו פיתקא ממסור שהיה מצער רבים. כשהביט בפיתקא, אמר: זה מאיר בשמים בכל העולמות עליונים. והיה תמיה רבה. אחר כך שאלו בנו ר' יוסף ז"ל, אמר, באותו העת שהגיש לפניו הפיתקא, הדליק הנ"ל נר חנוכה'.

ממשיך השפתי צדיק - אחר שהביא מעשה זה, וכותב על כך 'קְשָׁמְעִי, נְמֹס לְבִי שְׁפָחוֹת כְּעֶרְכּוֹ מֵאִיר כָּל כֵּךְ בְּעִשְׂיֵת מְצוּהָ. וְאוּלַי דוּקָא בְּנֵר חֲנוּכָה, מִפְּנֵי שְׁכַל הַנֶּס בֵּא עַל יַדֵי כְּהֵנִים, וּמִיַּד אַהֲרֹן - 'אוֹהֵב שְׁלוֹם [אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת] וּמִקְרָבֵן לְתוֹרָה' (אבות פ"א מ"ב), לְכַךְ פִּעַל שְׁבִנְס זֶה יוֹכֵל כָּל אֶחָד לְעֹלוֹת מְכַל חֲשָׁכוֹת שְׁלוֹ - אִם יַחְדָּל מִלְּהַחֲשִׁיךְ עוֹד'.

אשר הוא מאור הגנוז, מדוע לא ניתנה לישראל מצוה ואור זו – תיכף בשעת מתן תורה וכו'.

אך הנ"ל לפי ענינו, דבאמת מצינו במדרשים ובש"ס, דמצות התורה הם נגד איבריו של אדם, יעויין בספר המצות להרמב"ם ז"ל. וקשה לכאורה, על כל מצות דרבנן היכי מרמזי וכו'.

אך באמת יש לומר כך, דהנה באמת אסור להוסיף על דברי תורה, ורק לחז"ל ניתן רשות למגדר, ולצורך קיום הדת לחדש מצוה, והוא מקרא (דברים ד ו) 'ושמרתם' וגו' - 'עשו משמרת למשמרת' (מועד קטן ה. יבמות כא.). או מהפסוק (דברים לב ז) 'שאל אביך' וגו', יעויין ברמב"ם ז"ל הל' ממרים (פ"א ה"ב).

והנה באמת הוא על דרך משל, אדם שהוא שלם על כל איבריו, ואפילו הכי לפעמים הוא חולה על איזה מאיבריו. ולפעמים כל גופו הוא נחלה, וכל איבריו אין בהם שום חיסרון, ורק החולאת בא מהתמזגות כוחותיו, ועפ"י האוויר שאינו מתמצית הרכבת האיברים גם יחד, או שנלאה כח מכוחות לעשות כמנהגו. ולזו ניתן רשות לרופא, להחזיק האיברים בסממנים לפי שכלו – שיחזק את כח [ה]התמזגות שיוחזר לקדמותו וכל האיברים ישארו על מתכונתם כשהיו.

כן כדרך זה התורה, הוא התורה הקדושה מתוקנת ברמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה, להיות האיברים הגשמיים נושא לקדושת הנפש רוח ונשמה, ולהיות מובדל מהבלי העולם הגשמי, ויוכל להיות אבריו משכן לקדושתו ית', כמאמר חז"ל (תענית יא.) 'לעולם יראה אדם כאלו קדוש שרוי בתוך

והמצוה נדרות חנוכה לתשועה. לכן לשנה אחרת קבעום שהבינו למפרע שהוא אחד מעמודי השנה. ובערך הדורות אמרו 'בימים ההם'.

וכמו כן בכל שנה בזמן הזה ממש - קודם חודש טבת, נצרך לנו בכל שנה ושנה הארת הימים הללו. ועל זה אמרו 'בזמן הזה'. ובודאי הרגלים שבתורה המה במעלה עליונה וכו'. אכן נראה לי, כי אפשר לנו לזכות יותר ברגלים אלו שאותם יכולין לקיים בשלימות. כי ברגלים חסר לנו 'עליות רגל', שזה היה עיקר שמחת החג. וימים טובים דחנוכה ופורים יכולין לקיים בשלימות. הגם כי בודאי גם עתה השיריים בימי הג' רגלים המה רב מאוד מכל הרגלים דחנוכה ופורים. אבל בצד זה יש מעלה לחנוכה ופורים שמקיימין אותן המצות בשלימות. וברגלים היה באמת עליות נפשות בני ישראל, כמו שנאמר 'יראה כל זכורך', והיו משתנים באמת ונתעלו ממדריגה למדריגה, שזה לשון עליית רגלים וכו'. אבל בימים אלו יכולין לקבל הארת היום טוב כמו שאנו עומדין בלי שינוי. וזה רמז חנוכה כה כמו שהם. כי ברגל מתעלין בני ישראל להקדושה, ועתה הקדושה בא לנו לתוך מקום החושך. ולכן המצוה למטה מ"ו ומבחוץ, כמו שכתבו בספרים מזה'.

מצות נר חנוכה נתקנה

כדי להביא חיזוק ורפואה רוחנית

על דרך זה מצינו בדברי חיים (לחנוכה ד"ה והלכתא), שכתב ביאור נפלא ומאיר עיניים, בגדר מצות נר חנוכה שהוסיפו חכמים לאחר מתן תורה. וזו לשונו 'והנראה לי, דהנה קשה לכאורה, כיון דמצות נר חנוכה הוא מצוה גדולה ויקר[ת] הערך -

ובכל עת נתגלה מצוה זאת ונתעורר אור גדול להחזיק הדברי תורה הקדושה, ואפילו הרחוקים נתעורר עליהם כח התשובה מאהבה ויראה, ואם כן אתי שפיר, שלעולם אינן המצוות יותר מרמ"ח, ורק מצות דרבנן הוא לחזק הגוף והדביקות בד' וכו'.

נמצאו דבריו הק' מאירים באור חדש את כל תקנת חז"ל במצוות הדלקת נר חנוכה, שתכלית המצווה, נועדה לחזק ולתת חיות למערכת הרוחנית של האדם, וכעין 'וויטאמין' שמחזק חלשים ומחדש את כוחותיו של האדם כבתחילה.

הרפואה באה מהתנגדות קדושת נר חנוכה לטומאה והזהמה שבחוף

מוסיף הדברי חיים ומחדש עפ"י דרכו, וזו לשונו 'והנה, כיון שכתבנו שזה המצוה הוא כעין רפואה, וידוע שלרפואה נותנין פעמים איזה דבר שהוא מתנגד עפ"י הטבע, וכעין שידוע שמי החמין במקומותם, שהם מתקשים למאוד ומקשים כל דבר, הן עשבים הצומחים, וזה ניתן לרפואת אדם – אם יש לו קישוי בכבד או בטחול. והטעם הוא, כי טבע האדם ותנועותו מתגבר על טבע המים, ומכח התנגדות ההפכים נתרככו קושיות הטחול.

כמו כן, להבדיל על אחת אלף אלפי הבדלות, תורתנו הקדושה שהוא לרפואת הנפש, לפעמים – לפי דעת חכמי הדור, נותנין מצוה שלכאורה תתנגד להנפש, אך מחמת גודל הקדושה שיתעורר באדם, יתחזק כוחותיו הקדושים שבנפש

מעיו', והוא מדרשא דשוכן בתוך בני ישראל^{כא}. אולם לאשר לפעמים נלאה כח האיברים מלהכיל הקדושה מחמת גודל עבודתם שנצבים חוץ לגבול הקדושה, או מחמת שינוי אויר המזוהם מאנשים לא טובים. הרשות ביד החכמים שהמה רופאי הנפש כמבואר ברמב"ם ז"ל בהלכות דעות, ולהם ניתן רשות לעשות סממנים ותחבושת כפי הצורך – לעשות סיג וגדר לתורה.

ובאמת, אבותינו בגודל קדושתם לא הוצרכו לקדושת איבריהם רפואה, והיה די להם במצות דאורייתא נגד איבריו של האדם. אך בעוונותינו הרבים שחטאו הרבה בבית ראשון, וגם בשובם שנית לא נטהרו כראוי, כמבואר בספר עזרא, ויערות הדבש בספרו האריך כמה פעמים. ולכן כאשר ראו חכמי הדור גודל חולשת הדור, וגם ראו הנס שעשה להם הקב"ה בשמן, הבינו והסתכלו בגודל האורה שנשלח מן השמים לחזק האמונה ודברי תורה הקדושה, לזה שמו לחוק עולם, שאותו יתעורר תמיד להחזיק כללות עדתנו הקדושה בתורה ויראה, כי האור שנתגלה, הוא מסתמא גדול כוחו. וכעין שנראה בטבע העולם שסגולת הסמים הנותנים לחולה, גדול כוחם בטבע – יותר מלחם ושאר דברים שאדם בריא אוכל, כי ודאי עושה גודל פעולה בהטבע, כידוע זאת. ואם כן, הכי נמי אותו אור הנתגלה, גדול כוחו מכל המצוות, שהרי ממנו בא הרפואה לנפש יותר מכל המצוות.

וכיון שהוא אור וקדושה גדולה, החזיקו בו אבותינו וחכמינו ז"ל לדורות עולם,

הלשון 'פעם אחת שאלתי למורי ז"ל, איך היה אומר לי שנפשי היתה כל כך מעולה כנזכר לעיל, והרי הקטן שבדורות הראשונים, היה צדיק וחסיד, שאין אני מגיע לעקבו.

ואמר לי: דע לך, כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא. כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול בכמה מצות גדולות שבדורות אחרים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאד מאד לאין קץ, מה שאינו כן בדורות ראשונים. ואלו הייתי בדורות הראשונים, היו מעשי וחכמתי נפלאים מכמה צדיקים הראשונים. ושאמרו חז"ל על נח תמים היה 'בדורותיו', ואלו היה בדורות צדיקים היה יותר צדיק, ולכן שלא אצטער על זה כלל, כי בלי ספק יש לנפשי מעלה גדולה על כמה צדיקים הראשונים מזמן תנאים ואמוראים³³.

ויתפעל מזה להתחזק ולרפאות מקישוי היצר וחומר.

והנה ידוע שנהר חנוכה נותנין על פתח חצרו מבחוץ ובחשכת לילה, והוא מרמז למקום ששולטין שם וכו', ואך המצוה מרמז שהאור גדול כל כך, וקדושת המצוה שאפילו בין הזוהמא והחומריות המגושם מאוד, יכנע לבבו לפני הבורא ברוך הוא וברוך שמו.

וזה רמז, שאפילו מי שהוא רחוק מה' ומגושם מאוד ובדור שפל ובין אנשים לא טובים ומקרים לא טובים, אעפ"כ יכולין להחזיק בדביקות ה', כי לית אתר פנוי מיניה, ויוכל למצוא בכל מקום כבוד ה'.

גדלות הנפשות בדרא בתראה

עוד יש ללמוד על גדלותו וערכו של עמו היהודי, במיוחד בדרא בתראה, מן המובא בשער הגלגולים (הקדמה לח) בזו

כב. שמעתי בשם הרה"ק מאפטא זיע"א, שאם נתבונן ונתאר לעצמנו, לו היינו זוכים להימצא במחיצת האמורא הקדוש אביי, כמה היינו בושים ונכלמים לעמוד לפניו, בידוענו כי 'מה' אנו ומה חיינו' - כנגד עוצם קדושתו. אולם יחד עם זאת הוסיף הרב הקדוש מאפטא ואמר: 'אבל עם כל זאת שאנו יודעים ומכירים במעלת התנאים והאמוראים, מכל מקום, האמינו לדברי, כי מיום שנברא העולם לא היה להקב"ה נחת רוח כמו שיש לו מיהודי פשוט כמוני, שעובד את ה' בדור עיקש ופתלתול כזה'. ואם אלו היו דבריו של האפטער רב בדורו, מה נענה אנו אבתריה, הלא בן בנו של קל וחומר בדור ירוד כדורנו, מה רב ועצום הנחת רוח שיש לבורא ית' מעבודתנו, תורתנו, ומכל התחזקות והתגברות על יצרנו.

זאת חנוכה

בזא"ת אני בוטח – סגולת יום 'זאת חנוכה'

☆ בזאת אני בוטח ☆ בזא"ת יכופר עוון ☆ 'זאת חנוכה' - עת מוכשר להמשיך פרנסה
 ☆ האישי הפשוט יכול לפעול ב'זאת חנוכה' כאחד הצדיקים ☆ לו חכמו ישכילו 'זאת'

בזאת אני בוטח

ידוע מפי ספרים וסופרים, שהיום השמיני של חנוכה - 'זאת חנוכה', הוא עת רצון להיפקד בדבר ישועה ורחמים, וכפי שכתב הבני יששכר (מאמרי חודש כסלו - טבת מאמר ב - אור תורה אות י) בהאי לישנא 'והנה כשבאתי לכלל זה, הנה אומר לך הדבר, אשר מרגלא בפומייהו דרבנן - רבותינו 'כת הקודמים', אשר בחנוכה יש מקום לעורר

פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה, הנה לדעתי עיקר הענין - עיקר הסגולה, ביום האחרון הנקרא בפי כל 'זאת חנוכה' וכו'²². ותבין מתוך הדברים שיתבארו להלן אי"ה. ואומר לך כעת: 'מתתיהו' בגימטריא 'ראש השנה', ודי בזה כעת'.

בזא"ת יכופר עוון

בספר בני בנימין (חנוכה) כתב בהאי לישנא

כג. בספר פאר יצחק (תולדות הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זיע"א, פרק כז אות ז) מסופר מעשה פלא בהאי לישנא 'בעיר בולחוב היה בעל בית אחד ושמו אלימלך ריינהרץ שלא היה לו בנים. היה רגיל לבוא לפני רבנו פעם או פעמים בשנה ולשפוף שיחו לפניו, ותקותו לא נמלאה. פעם אחת הפציר ברבנו מאד, ואמר: שאיננו זז ממקומו עד שיבטיחו רבנו שיפקוד ה' את אשתו בבנים. אמר לו רבנו: תתן חמשים ושנים כסף, ויברכך ה' בבנים. פתח החסיד את צרור כספו וסילק הסך הנ"ל על אתר. ברכו רבנו ופטרו לשלום. אבל עבר זמן ואשתו לא נפקדה.

הפציר שוב ברבנו שיבטיחו על בנים. אמר לו רבנו, שיבא אליו ליום 'זאת חנוכה'. לא חס על טרחתו וממונו, ובא ליום המוגבל במענה למקצת, כאומר: עשיתי מה שגזרת עלי, אף אתה עשה כמה שהבטחתני. ענהו רבנו נרגז קצת, ואמר לו: הרי רק 'זאת חנוכה' אחד יש לנו. זאת אומרת, אם לא תתקכל בקשתך בזאת הנוכה שנה זו, עוד חזון למועד ביום ההוא - לשנה הבאה או לשנים הבאות. חזר לביתו בפחי נפש והצטער על שהרגיז את רבנו, והחליט בלבו להמתין עד יום זאת חנוכה הבא. ואז ידע לכלכל דבריו במשפט. אבל בשנה ההיא נפטר רבנו, ולא זכה לראות פניו יותר.

עברו כשבע עשרה שנה משנת פטירתו של רבנו. חשוך בנים זה, העביר בנתים את דירתו

מטריסק זיע"א, זאת חנוכה עמוד קלה), בהאי לישנא 'פתח הרב ואמר, יום השמיני של חנוכה נקרא 'זאת חנוכה' על שם שקוראים בו 'זאת חנוכת המזבח' (במדבר ז פד), שמרמז לתשובה, שיחנך האדם עצמו לזבח יצרו ולעסוק בתשובה תפילה צדקה – שמרומז בתיבת 'זאת' שבגימטריא ת"ח – כמנין 'קול' 'צום' 'ממון', שהם בחינות תורה תפלה צדקה, שבזה תלוי קץ הגאולה מביאת משיח בן דוד"כ.⁷

'זאת חנוכה' - עת מוכשר להמשיך פרנסה

מובא באמרי נועם מדז'יקוב (זאת חנוכה אות א), שיום 'זאת חנוכה' מסוגל לעשירות. וזו לשונו 'ידוע מה שהצדיקים אומרים, אשר עת מוכשר להמשיך פרנסה

'שמעתי מפה קדוש מדבר, כבוד מרן דודי הקדוש, ר' דויד מדינוב זצ"ל, ששמע מכבוד מר אביו, הוא אבי אדוני זקני הרה"צ ר' צבי אלימלך זצ"ל, שאמר בשם צדיקים, אשר מראש חודש אלול עד חנוכה מאיר ברקיע כעין תבנית יד הפשוטה לקבל אותם בעלי תשובה אשר מאיזה סיבה נדחו מלשוב בעשרת ימי תשובה, ומתקבלת תשובתם עד חנוכה"ד.⁷ וסיים על זה דודי זצ"ל, שלדעתו אין היד עוברת עד חנוכה ועד בכלל. ואמרתי לפי עניות דעתי רמז לזה מהכתוב (ישעיה כז ט) 'בזא"ת יכופר עוון יעקב', היינו בזאת חנוכה שאנו קורין 'זאת חנוכת המזבח', עד אז היא גמר כפרת עוון יעקב'.

וצריך לעשות ביום זה תשובה, כמובא במגן אברהם (להרה"ק ר' אברהם

מבולחוב לעיר יאסי. מסחרו פרץ בארץ ויברכהו ה' בעושר. אבל בנים לא היו לו. זכר חסיד זה את הבטחת רבנו, ויסע לזידיטשוב להשתטח על קברו, ובמר נפשו בכה ואמר: רבנו, הכסף שנתתי מחול לך, אבל על ההבטחה שנתן לי רבנו איני מוותר. ובשנה ההיא נפקדה אשתו. וביום 'זאת חנוכה' באה עד משבר וילדה'.

ונראה להוסיף, שהעת רצון לפקידת עקרות, אינו דוקא אצל מי שטרם זכה לזש"ק, אלא אף מי שכבר יש לו בנים ובנות, 'זאת חנוכה' הוא עת מסוגל להתפלל עליהם שילכו בדרך הטוב והישר בדרך המסורה לנו מדור דור.

ועוד יתכן להוסיף, שעת רצון זה כולל אף את המחנך לתלמידיו, שיום זה הוא עת רצון לפקוד אותם בתפילה שילכו בדרך הטובה והנכונה, כמובא בגמ' (בכורות מד:): 'אמר רבי יהושע בן לוי, לא יהיה בך עקר' - מן התלמידים'. ופירש המהרש"א (חידושי אגדות ד"ה שם אימתי) 'עקור מן התלמידים, דהיינו שיהיה לימודך עושה פירות - בתלמידים הגונים'.

כד. מתאמרא בשמיה הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע רמז לזה בפסוק (בראשית לג יז) 'ויעקב נסע סכתו', שיעקב אבינו המשיך את זמן החתימה מחג הסוכות והושענא רבא, עד אשר 'ויבן ל"ו בית' - עד חנוכה שמדליקין בו ל"ו נרות, שגם אז אפשר למצוא בית ולשוב אל ה'.

כה. בספר נר דוד (מ"ק האדמו"ר מסקאליא שליט"א, נפלאות מתורתך - זאת חנוכה) מובא משל נוקב על חיוב החוטא בתשובה להזדרז לשוב בתשובה ב'זאת חנוכה' - שהיא התחנה האחרונה של

זיע"א (עירין קדישין, זאת חנוכה) 'מה שהצדיקים יכולים לפעול מהשי"ת בראש השנה ויום הכיפורים, יכול יהודי פשוט לפעול מהשי"ת בזאת חנוכה'.

ובמיוחד על ידי אמירת תהלים, כמובא בבית אהרן (חנוכה) בהאי לישנא 'ובאמירת תהלים יכול לתקן הכל, ולהתפלל שלא יהיה אצלו שאול, כי בתהלים יש הכל'.¹²

לו חכמו ישכילו 'זאת'

מצינו בישמח ישראל (חנוכה אות נג) שכתב 'וזה הטעם שנקרא יום ח' דחנוכה 'זאת חנוכה'. לפי שביום האחרון הוא התגלות האורות מכל ימי חנוכה - כל כך, עד שיוכל להראות באצבע התגלות האור. אך מי שאינו ראוי לזה, טחו עיניו מראות ואינו רואה כלל ההתגלות, אף שהיא בבחינת 'זאת'. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים צב ז) 'איש בער לא ידע וכסיל לא

טובה לישראל, הוא 'זאת חנוכה'. וכמו כן בשמיני עצרת שהוא שמיני של חג, מברכין הגשם הרומז על גשמיות ופרנסה וכו'.

אמנם עיקרן של דברים, כי בפסוק (דברי הימים א' כט יא), אחר כל השבע מדות, שהם 'לך ד' הגדולה והגבורה והתפארת כו' לך ה' הממלכה'. נאמר שמה 'והעושר והכבוד מלפניך, ואתה מושל בכל'. הרי אשר אחר עבוד השבעה ימים, אז בחינה השמינית להמשיך העושר והכבוד. על כן ממשיכין ביום השמיני עשירות ופרנסה. ויש לרמז תיבות 'אתה מושל בכל' עולה 'שמן זית זך', רומז על יום השמיני של חנוכה, שממשיכין העושר והכבוד - על ידי הדלקת המנורה בשמן זית זך.¹³

האיש הפשוט יכול לפעול ב'זאת חנוכה' כאחד הצדיקים

וגדול מאוד יום זה, עד כדי כך שאפילו האדם הפשוט ביותר יכול לפעול כאחד מן הצדיקים, וכדברי הס"ק מרוז"ן

הימים הנוראים. וזו לשונו 'מי שנוסע על דרך לא טוב ועבירה גוררת עבירה, דומה למי שנוסע על עגלה ובכל עיר וכפר העגלה עוצרת כדי שירד מי שרוצה לירד. עד שמגיע לתחנה האחרונה שלפני נסיעה ארוכה - שאין שם תחנה ומקום לעצור ולרדת, אז מכריז בעל העגלה שזהו התחנה האחרונה ומי שאינו יורד מהעגלה ישאר עליו לכל משך הנסיעה הארוכה. כן יש כמה תחנות על דרך חטאים, יש אלול ראש השנה יו"כ וסוכות ושמיני עצרת, בכל תחנה עוצר העגלה שיוכל בעל חטא לירד ולהטיב דרכו, ובהגיע יום זאת חנוכה מכריזים: 'זאת חנוכה זהו התחנה האחרונה, ומי שאינו יורד עכשיו, יכול לשוב מדרכו רק אם יקפוץ מהעגלה בחילא יתיר ולפעמים ח"ו בריסוק אברים'...

כנ. יש לתת בזה עוד רמז, שהראשי תיבות של 'עמך ישראל צריכין פרנסה' (ברכות ג) הוא בגימטריא 'נר', לרמז שעל ידי נר חנוכה זוכים לפרנסה.

כז. ואף מי שלא ניצל כראוי את כל ימי חנוכה, מכוח יום זה יכול להשלים את כל הימים הראשונים, על דרך המשל שהביא בעל חובת הלבבות (שער ז - שער התשובה פרק ז), שהיה אדם אחד שרצה לעבור את הנהר, והשליך את מטבעותיו לעבר הנהר - כדי לסתמו ולעבור

וזה הפירוש 'זה היום עשה ה'" (שם קיח כד), שמאמינים אנו שד' עשה היום בבחינת 'זה'. ואף שאין אנו רואים, עם כל זה 'נגילה ונשמחה בו' - בשמחת הצדיקים.

וזה הפירוש (תהלים מא יב) 'בזאת ידעתי כי חפצת בי, כי לא יריע אויבי עלי'. היינו 'בזאת' תנוכה, על ידי ההתגלות עוצם תוקף האורות הקדושות, 'ידעתי כי חפצת בי'. 'כי לא יריע אויבי', היינו אז בימי חשמונאים - 'עלי'.

יבין את זאת'. כי העיקר ההתגלות הוא למלאכי מרום ולצדיקים גמורים.

וזה ביאור הכתוב (שם קיח כג) 'מאת ה' היתה זאת'. אנו מאמינים באמונה שלימה שמאת ה' היתה ההתגלות. אבל נפלאות היא בעינינו, כי 'איש בער לא ידע' וגו'. ואנו, אף שאין אנו יודעים ומרגישים יפעת יקרת התגלות האורות הגדולות, עם כל זה אנחנו ששים ושמחים בשמחת צדיקים וישרים. שמאמינים אנחנו שהמה רואין את זאת ושמחתם הוא שמחתנו.

בו, אך לא הועילו לו מאומה. וכמעט כלו מעותיו - עד לא נשאר בידו אלא מטבע אחת. לפתע פגש איזה מלח שעל ספינה ונתן לו את המטבע האחרון בתמורה למה שיעביר אותו בספינתו ויקרב אותו אל מחוז חפצו. נמצא שבמטבע אחת השיג את כל מה שלא הועילו לו המעות שייחד עבור חציית הנהר. והנמשל הולך על בעל תשובה שאיבד את רוב ימיו בדברים שאינם עבודת הבורא, שעל ידי התשובה באחרית ימיו, ימחל לו הבורא על כל המעשים הרעים שעשה כל ימיו וישוב אליו. ולעניינינו, אף מי שלא ניצל כראוי את כל ימי חנוכה, ביום השמיני יכול להשלים ולהשיג את כל מה שלא עשה בימים הראשונים.

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

זמן ההדלקה ושיעורה

זמן ההדלקה ושיעורה

[שו"ע סי' תער"ב]

שיעור הזמן הראוי להדלקה לכתחילה

א. איתא בגמ' שזמן קיום מצות הדלקה הוא "משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק" וזמן זה הוא כחצי שעה, ואף למנהגינו שמדליקין בפנים וההיכר הוא רק לבני הבית יש לזהר לכתחילה להדליק בתוך זמן זה^א.

אימתי הוא הזמן משתשקע חמה

ב. נחלקו הפוסקים אימתי הוא הזמן 'משתשקע חמה' שהוא תחילת זמן ההדלקה – די"א [רא"ש מרדכי וטור] שהוא מסוף השקיעה דהיינו מצאה"כ ואילך, ולפי שאז העם עוברים ושבים וניכר אור הנר לבני רה"ר, וכן פסק המחבר. וי"א [רשב"א ר"ן ורמב"ם] שזמנה הוא מתחילת השקיעה ואילך דהיינו מבין השמשות, וכן פסקו הפר"ח והגר"א, וכן הוא מנהג הפרושים בעיה"ק ירושלים, ואמנם מנהגינו להדליק בצאה"כ וכפשוט דברי המחבר והרמ"א שלא פליג עליו, והחזו"א היה מדליק כעשרים מינוט אחר השקיעה שבזה יוצא ידי כל הדעות, וכן נהג הגה"ק בעל אמרי אמת מגור.

כשמדליק קודם צאה"כ

ג. בכל אופן שמדליק קודם צאה"כ צריך ליתן שמן כשיעור שידלק עד חצי שעה אחר צאה"כ, כדי לחוש לעיקר השיטה שזמנה מצאה"כ ואילך.

א. רמ"א תרע"ב ס"ב, ור"ל דהתוס' והרא"ש ועוד כתבו דבזמנינו שליכא היכר רק לבני הבית שוב אי"צ לזהר להדליק בזמן זה, וע"ז כתב הרמ"א דמ"מ לכתחילה צריך לזהר ולהקפיד בזה. ובטעם הדבר עיי' בביאה"ל בשם הטור כיון שאנו מדליקין בפתח הבית והוא פתוח לעוברים ושבים, וצ"ע שהרי כתב המג"א בסו"ס תרע"א שרק בזמן הטור היו מדליקין בפתח הבית כשהוא פתוח, אבל בזמנינו מדליקין בפנים ממש ואין היכרא כלל לבני רה"ר וכמבואר ברמ"א שם, וכן כתב הב"ח על דברי הטור שדבריו אינם שייכים לדין שמדליקין בפנים. ובפשוטו טעם

ערבית והדלק"ג איזה מהם קודם

ד. י"א שתפילת ערבית בזמנה קודמת להדלקת נרות משום דתדיר ושא"ת תדיר קודם, וי"א שהדלקת הנרות קודמת ומשום שאם יתפלל ערבית אפשר שיעבור זמן ההדלקה. ומנהגינו להתפלל ערבית תחילה, ומכל מקום צריך להכין המנורה והפתילות באופן שמיד לאחר תפילת ערבית יוכל להדליק הנרות בתוך החצי שעה.

הדגיל להתפלל בשעה מאוחרת

ה. כתבו הפוסקים שמי שדרכו להתפלל לעולם ערבית בשעה מאוחרת, שאין צריך להקדים עכשיו תפילת ערבית להדלקת נרות, רק עדיף טפי שידליק קודם תפילת ערבית.²

אימתי הוא הזמן שתכלה רגל מן השוק

ו. כאמור, הזמן משתכלה רגל מן השוק הוא כחצי שעה אחר הזמן משתשקע חמה, ובדיעבד אם לא הדליק בתוך זמן זה מדליק והולך כל הלילה עד עלות השחר, ונכון לכתחילה שיהיו בני ביתו נעורים בשעה שמדליק, ואם הם ישנים אזי אם הוא יכול יראה להקיץ ב' או ג' מבני ביתו, ובדיעבד כשאינו יכול להקיצם או שהוא גר לבדו יכול להדליק בברכה.³

שיעור השמן

ז. שיעור השמן שצריך ליתן בנר הוא בכדי שיוכל לדלוק משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק דהיינו כמו חצי שעה, ואף למדליקין בפנים צריך ליתן

הרמ"א משום שרק התוס' והרא"ש כתבו כן אבל הרמב"ם לא ס"ל הכי רק ס"ל שאחר זמן זה אינו מדליק כלל ואפילו בשעת הסכנה וזש"כ הרמ"א דלכתחילה יש לזיזו ולחוש לדעתו.

ב. עיי' בשאג"א סי' כ"ב, ובתשובות והנהגות ח"ב סי' של"ח. וכעין זה נחלקו הראשונים בטור סי' רפ"ו במי שיש לפניו תפילת מוסף ומנחה ואין בדעתו להתפלל כעת מנחה רק בשעה מאוחרת, ונראה דאף להסוברים שם שצריך להקדים תפילת מנחה היינו דוקא גבי מוסף ומנחה שכיון שעומד להתפלל שוב אינו יכול לומר שרוצה להתפלל מוסף דוקא ולא מנחה, אבל כאן שהדלקת נרות וערבית הם ב' ענינים שפיר דמי לומר שאינו עומד להתפלל השתא רק להדליק נרות.

ג. עיי' שעה"צ סי' תער"ב סקי"ז.

כשיעור זה^ד, והמדליקין בחוץ או בחלון נכון שיתנו כשיעור הזמן שתכלה רגל מן המקום שמדליקים שם והוא משתנה ממקום למקום לפי מנהג אנשי אותו מקום^ה.

זמן ההדלקה בע"ש

ה. בע"ש מדליקין קודם נר חנוכה ואח"כ נר שבת, ואף אם האיש מדליק נרות חנוכה והאשה מדלקת נרות שבת^ו.

זמן ההדלקה במוצ"ש

ט. במוצאי שבת יראה להזדרז להתפלל ערבית מיד בצאה"כ כדי שיספיק להדליק בתוך החצי שעה, אך יזהר שלא להקדים ההדלקה קודם זמן צאה"כ כפי מנהגו^ז, ואף אם נוהג כזמן ר"ת לחומרא מ"מ לא יקדים להדליק קודם צאה"כ דר"ת^ח.

ד. עיי' מג"א סק"ב ומ"ב סק"ו.

ה. לשון הרמב"ם והאורחות חיים והכל בו הוא 'כמו חצי שעה או יתר' וצ"ב מהו או יתר, ודקדק מזה הגר"ז מבריסק שהשיעור חצי שעה אינו שיעור קבוע רק משתנה בכל מקום לפי ענינו. וכבר ציינו שכ"ה נמי בח' הריטב"א הנדמ"ח.

ו. והטעם מבואר בב"י שהוא לחוש לשי' הבה"ג שבהדלקת נר שבת איכא משום קבלת שבת, ובבנין שלמה סנ"ג נתקשה זה שהרי כשהאיש מדליק נרות חנוכה והאשה מדלקת נרות שבת לא שייך טעמא דהבה"ג, וכתב שכיון שהוא מדליק בשליחותה צריך להדליק קודם שקיבלה שבת.

ז. עיי' ביאה"ל סי' רצ"ג וז"ל, "וראיתי אנשים המהדרין בחנוכה לצאת דעת הגר"א להדליק הנרות בהקדם אחר שקיעה שטועין בדבר ומזדרזין עצמן גם במוצ"ש בעוד שלא חשך היום לגמרי וסומכין עצמן על שיטת הגר"א דהבין השמשות אינו ארוך כ"כ כידוע, אבל הוא טעות דג' כוכבים צריך לכו"ע ואין אנו בקיאים בבינונים וצריך קטנים וכמו שפסק בשו"ע דזהו הסימן המובהק ללילה כדאיתא בברכות ד"ב ומגילה כ' וקודם לכן הוי ספק לילה" עכ"ל.

ח. עיי' בספר אורחות רבינו עמ' קכ"ז שהקהלו"י הגם שהיה חושש ומחמיר בכל שבת שלא להוציא שבת קודם זמן ר"ת, מ"מ במוצ"ש חנוכה היה מדליק כמה רגעים קודם זמן ר"ת, ואמר שהנהגים כר"ת רק בדרך חומרא לא החמירו בזה במוצ"ש חנוכה. והוא חידוש גדול וכמדומה שאין המנהג כן ועיי' בספר מועדים וזמנים ח"ב סי' קנ"ה.

